

86. НЗ/48р- 49В

В 656

Валерій ВОЙТОВИЧ

ХРАМ

Валерій Войтович народився 1952 року в с. Серники на Рівненщині. Працює художником Рівненського районного відділу культури.

Учасник багатьох художніх виставок. Активно працює в живописі та графіці. Цикл робіт під назвою «Храм» з'явився внаслідок дворічної праці художника.

Автор висловлює щиру подяку краянам, які сприяли втіленню творчих задумів, а також міській держадміністрації, Рівненському райвідділу культури.

В альбомі рівненського художника Валерія Войтовича зібрано малюнки православних храмів Рівного та Рівненського району. Церковна архітектура краю, представлена тут, має давні традиції та високу мистецьку вартість. Книга зацікавить як широке коло читачів, залюблених в історію рідного краю, так і фахівців із мистецтвознавства, архітектури, історії, культури.

Відповідальний за випуск Микола ФЕДОРИШИН
Редактор Ярослав ПОЛІЩУК.
Художній редактор Анатолій МАРТИНЕНКО.

© В. Войтович.

Художнє оформлення автора, 1995.

© М. Федоришин. Вступне слово.

Валерій ВОЙТОВИЧ.

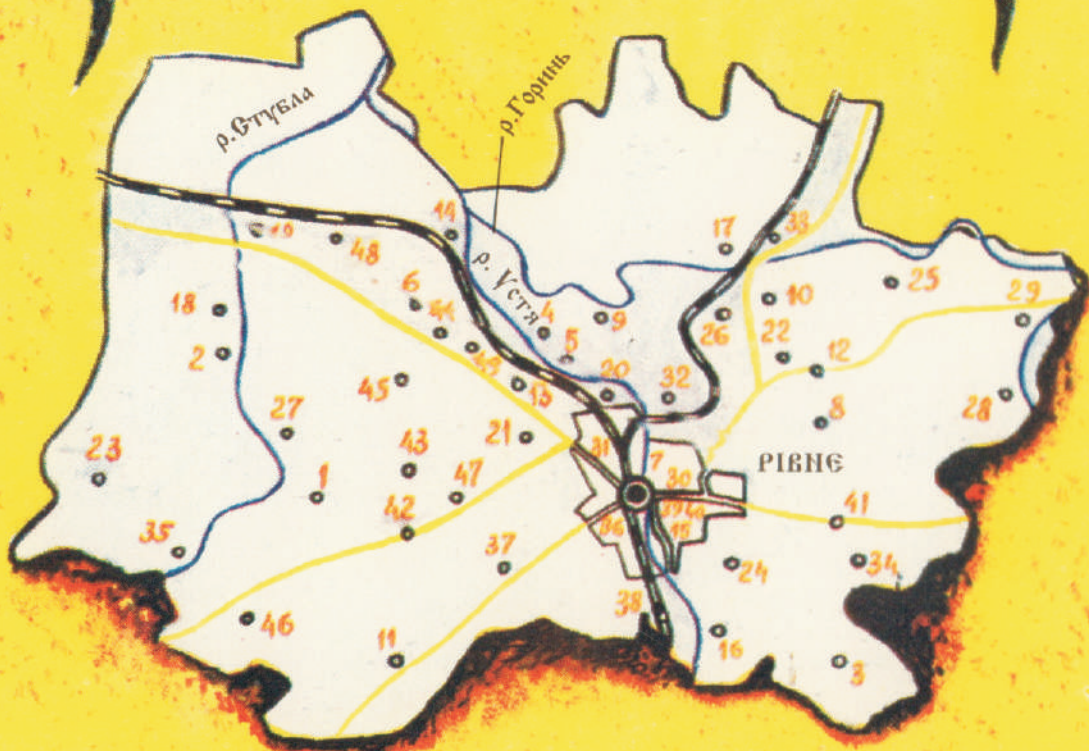
ХРАМ

ПАМ'ЯТКИ ЦЕРКОВНОЇ АРХІТЕКТУРИ МІСТА РІВНОГО ТА ЙОГО ОКОЛИЦЬ

ВИДАНО ЗА КОШТИ РІВНЕНСЬКОЇ МІСЬКОЇ УПРАВИ

1995

RIVNE

1. с. Милостів
2. с. Старожуків
3. с. Тайкури
4. с. Караєвичі
5. с. Городок
6. с. Грабів
7. м. Рівне
8. с. Городище
9. с. Хотин
10. с. Забородь
11. с. Грушівця
12. с. Великий Житин
13. с. Понябел
14. с. Оржав
15. с. Новий Двір
16. с. Корнин

17. с. Волошки
18. с. Голішів
19. м. Клевань-Перший
20. с. Великий Олексин
21. с. Обарів
22. с. Малий Житин
23. с. Сухівці
24. с. Колоденка
25. с. Козлин
26. с. Кустин
27. с. Пересосниця
28. с. Гориньград-Перший
29. с. Шубків
30. м. Рівне
31. с. Золотів
32. с. Шпанів

33. с. Олександрія
34. с. Глинки
35. с. Зарічк
36. с. Тинне
37. с. Велика Омеляна
38. с. Квасилів
39. м. Рівне
40. с. Басів Кут
41. с. Біла Криниця
42. с. Дядьковичі
43. с. Макотерти
44. с. Бронники
45. с. Білівські Хутори
46. с. Дворовичі
47. с. Ясенинці
48. с. Клевань-Другий
49. с. Рогачів

Відгомін далеких віків вчувається нам в історико-архітектурних пам'ятках краю, напівзруйнованих, реконструйованих, а подекуди й шанобливо доглянутих. Вони є свідками давньої культури наших земляків, які ремеслом рук своїх творили неземну красу: муровані замки-фортеці, православні монастирі, католицькі костели тощо. Найчисленнішу групу таких пам'яток складають православні храми, яким і присвячується це видання.

Альбом представляє самобутню творчість рівненського художника Валерія Войтовича, який протягом двох років (1992-1993) виконав малюнки усіх православних церков міста Рівного та Рівненського району. Звичайно, ця праця вимагала величезних зусиль. Адже автор змушений був розв'язувати не лише складні творчі проблеми, але навіть елементарні побутові: до далеких околиць, що сягали за 40 кілометрів, доводилося доїжджати велосипедом. Такі вже реалії нашого сьогодення, проте справді вагомий результат, представлений у цьому альбомі, гадаю, вповні відшкодовує ті творчі негаразди, яких зазнав художник. Виконано прецікаву, почасти унікальну працю. Так, Валерій Войтович ще встиг замалювати церкви в селах Кустині та Корнині, які нещодавно зазнали лиха внаслідок пожеж.

Треба сказати, що архітектурні перлини нашого краю приваблювали багатьох митців. Наприклад, у середині XIX ст. ними захоплювався польський художник Наполеон Орда, який виконав майстерні натурні малюнки замків та палаців Рівного, Клевая, Городка, Заборолія, Шубкова. Отож наш сучасник Валерій Войтович продовжує і розвиває плідну мистецьку традицію.

Церковна архітектура Волині є оригінальним явищем нашого національного мистецтва із своєрідними традиціями та особливостями. Користуючись цим виданням, учені, мистецтвознавці, архітектори можуть глибше досліджувати мистецькі стилі та напрямки, притаманні саме нашій місцевості.

Перед Вами, читачу, наші православні святині, незаперечні свідки духовної величі предків, віковичного прагнення людини до краси, довершеності, мистецтва.

Микола ФЕДОРИШИН,
завідувач Рівненського міського відділу культури.

Петро ДОРОШКО

СТАРЕНЬКА ЦЕРКВА

Старчихою прийшла з отих століть,
Овдерта. Ну, кому до неї справа?
Старенька церковця на пагорбі стоїть.
Мовчить. А чимсь поважна, величава,
Сувора навіть. Старістю, ливонь.
І перед нею я не без пошани,
Спиняюся. Отут колись любов
Вінчалася. Сюди ішли прочани,
Несли гріхи, стежину звивши дальню,
Несли кохання з ближнього села.
Вона була їм і за сповідальню,
І за палац одруження була.
Її тутешні, не заморські зодчі
Робили на жертівні копійки.
Прислухайтесь, зведіть на неї очі -
В її мовчанні шепотять віки.

ЦЕРКВА НА ВОЛИНІ

(Рівне та Рівненський район)

Прості, величаві, чудові, надзвичайні. Саме такими постають перед нашим сприйняттям українські храми в Рівному та довколишніх селах. Тому і не дивно, що вони стали одним із символів Волині, цього широкого терену славної та багатостраждальної у віках України. Разом з іншими оберегами душі: рушниками, писанкарством, малярством церковна архітектура є однією з основних, хоча і не зовсім давньою галуззю українського народного мистецтва.

Найулюбленіший і найпоширеніший архітектурний мотив церкви в народі є так звана тризрубна, або, як говорять ще, триподільна церква. Краса та співзвучність окремих її частин будови так нагадують нашу слов'янську хату.

Відгомін духовного єднання в народі, якого так прагне кожна безсмертна душа, закорінений у найархаїчніші форми нашої самобутньої культури. Коли у великі річні свята весь люд українських земель збирається у своїх хатах-храмах родового духу, той дух розкріпачує людину з замкненого кола буденності і нагадує їй про Відвічне.

Українська церква, як і українська хата, — в непорушному єднанні з первинними основами природи, чого і вимагає гармонія людської душі. Українська хата — це сіни, що поділені на передпокій та кухню, та житлове приміщення — покої. Народні умільці komponують свою будову за певними традиціями, своїм смаком і талантом, і тому їх витвори такі витончені, легкі і чарівні.

Трохи історії. Існує думка, що першою дерев'яною церквою в Україні була церква св. пророка Іллі в Києві на Подолі, побудована у першій половині X ст. Деякі відомості маємо і з XI ст. Якщо окремі муровані храми збереглися, то вже про характер дерев'яної архітектури доби Київської держави та її ближчих наступних віків майже нічого не відомо. І лише у XVII-XVIII ст. роз-

починається інтенсивне будівництво храмів. Однією з причин такого про шарку в християнській історії є те, що приведення широких селянських мас до християнської віри відбувалося з трудом, народні маси ще довго залишалися, а почасти і досі залишаються при давніх язичницьких релігійних уявленнях; ще і до сьогодні в народі збереглися стародавні вірування, що тісно пов'язані з культом небесних світил.

Одним із важливих факторів утвердження православної віри послужило козацтво, яке мало досить сильний вплив у народі. Утвердженню православ'я на Волині також сприяла політична криза Речі Посполитої наприкінці XVIII ст. Згідно з її територіальним розподілом між Росією, Австрією і Прусією Волинські землі увійшли до складу Російської імперії, утворивши згодом після 1797 р. Волинську губернію. Через ці причини помітно ослаблюється вплив католицької і уніатської церкви. Серед найдавніших храмів дерев'яної архітектури XVI ст. на Рівненщині збереглася церква св. Іллі в Новому Корці та ц. Івана Богослава у с. Синів, побудовані в 1595 р. В порівнянні з величавістю і ліризмом, суворістю і урочистістю монументальної дерев'яної архітектури східної України, церкву в Рівному і районі неможливо віднести ні до готичного стилю, ні до ренесансу, ні до бароко. Тут з огляду на місцеві умови витворився різновид, сказати б, національного стилю, який зберігся протягом віків без змін. В нього, безперечно, як і в українській хаті, збереглися і дохристиянські просторові форми самотньої творчості наших предків. Основна прикмета — гранична простота і разом стримана величавість, що можна бачити майже у всіх дерев'яних церквах Рівного і району.

Розпочнемо невеликий екскурс від старої Михайлівської церкви в с. Старожуків, побудованої в 1731 р., та Успенської церкви в с. Караєвичі, зведеної в 1740 р. З історії будівництва дерев'яних храмів відомо, що у XIX ст. дзвіниця практично втрачає своє самостійне значення, її починають включати в загальну ком-

¹ Восьмерик — будівельна конструкція, що має у плані восьмигранну форму.

позицію будівлі. Раніше дзвіниця виконувала роль оборонного характеру і будувалася окремо від церкви. Ця гармонійність загальної композиції порушена в Михайлівській церкві с. Старожуків пізнішою добудовою дзвіниці. Зазнав змін і восьмимерик¹, як це бачимо у Михайлівській церкві с. Пересопниця. Щоб у восьмиерику не було вікон, таке або зовсім не зустрічається, або дуже рідко. Зате всі інші архітектурні форми, як і в Успенській церкві с. Караєвичі, приведені до повної злагодженості між собою. Ці архітектурні форми органічно простежуються в Успенській церкві 1756 р. в м. Рівне, Михайлівській церкві 1767 р. в с. Великий Житин, у храмі в ім'я Параскеви 1767 р. с. Понель та деяких інших. Більш складну форму мають Преображенська церква 1770 р. с. Оржів та Дмитрівська 1757 р. с. Городище. Обидві мають три верхи. План, як і в інших церквах, складається з трьох ділянок, а саме — бабинця (притвора), який ще в часи раннього християнства служив місцем для так званих оглашених, які готувалися прийняти хрещення, центральної ділянки та вівтаря, що символізує царство небесне. За православними канонами храми неодмінно будувалися на схід, оскільки моляться завжди на схід, до Єрусалиму, до Христа.

Тип триверхої церкви бачимо в с. Великий Житин (Михайлівська церква 1767 р.) та в с. Грабів (Георгіївська церква 1755 р.) Якщо не брати до уваги, очевидно, добудовану пізніше дзвіницю в с. Грабів, всі архітектурні форми церкви злагоджені між собою. Жодний елемент не порушує гармонійної цілісності будови.

Органічну суцільність будови бачимо в Преображенській церкві 1770 р. с. Оржів, яка побудована в два яруси. Першим залом центральної ділянки помірної висоти, що переходить у невеликий по висоті восьмимерик, який перекриває куполоподібний дах м'якої опуклої форми, що закінчується глухим ліхтариком, перекритим плафоном, який завершує величну композицію центральної ділянки будови. Верхи другого ярусу бабинця і вівтаря гармонійно доповнюють своєрідний ансамбль храму. Також гармонійно доповнюють простотою своїх форм верхи бабинця і

вівтаря Михайлівської церкви с. Великий Житин. Зворушливо і величаво, багатирським шоломом-главкою, який завершує глухий ліхтарик, закінчується Михайлівська церква в с. Корнин (потерпіла від пожежі в 1993 році).

Змішаний стиль другої половини XVIII ст. в основному обумовлений пізнішою добудовою дзвіниць, які доповнюють композицію традиційної церкви. Особливості храму кінця XIX ст. — початку XX ст. ще наочніші. Бані й деталі церкви бароковані, а ще точніше можна сказати, що тут поєдналися і переплелися різні стилі, які завдяки народній уяві та творчості перетворились у своєрідний стиль. Це і церква в ім'я Різдва Богородиці 1889 р. в с. Тинне, Троїцька церква 1904 р. в с. Басів Кут, церква Параскеви 1914 р. в с. Дядьковичі та Миколаївська церква 1939 р. в с. Дворовичі. Та серед усіх цих церковець особливу увагу привертає до себе Покровська церква 1928 р. в с. Бронники. І коли згадати, що її зводили ті ж будівничі, що і церкву Різдва Богородиці, цю невеличку перлину Білівських Хуторів, то просто диву даєшся. Багаторусна церква Покрови в с. Бронники має три верхи, в основу покладена струнка система пропозицій, яку прекрасно бачимо особливо тут на пагорбі, де церква, ніби величний вітрильник, пливе серед голубих просторів неба. Не можна обминути згадкою Миколаївську церкву 1829 р. на цвинтарі с. Шубків та церкву в ім'я св. первомученика Степана 1848 р., що також на цвинтарі в Рівному.

Серед 48 церков, змальованих мною за два роки в Рівному та Рівненському районі, за винятком сучасних церковних новобудов, є і 13 мурованих. Слід згадати, що більша половина з них має ознаку католицького стилю. Це і найстаріша в Рівненському районі Троїцька церква 1717 р. в с. Милостів; Миколаївська церква (побудована до 1793 р.) в с. Кустин; в ім'я Різдва Богородиці 1777 р. містечка Клевань та деякі інші, які згодом перейшли у православне відання.

Серед мурованих храмів особливо вражає вишуканістю і довершеністю форм Покровська церква 1914 р. в с. Макотерти.

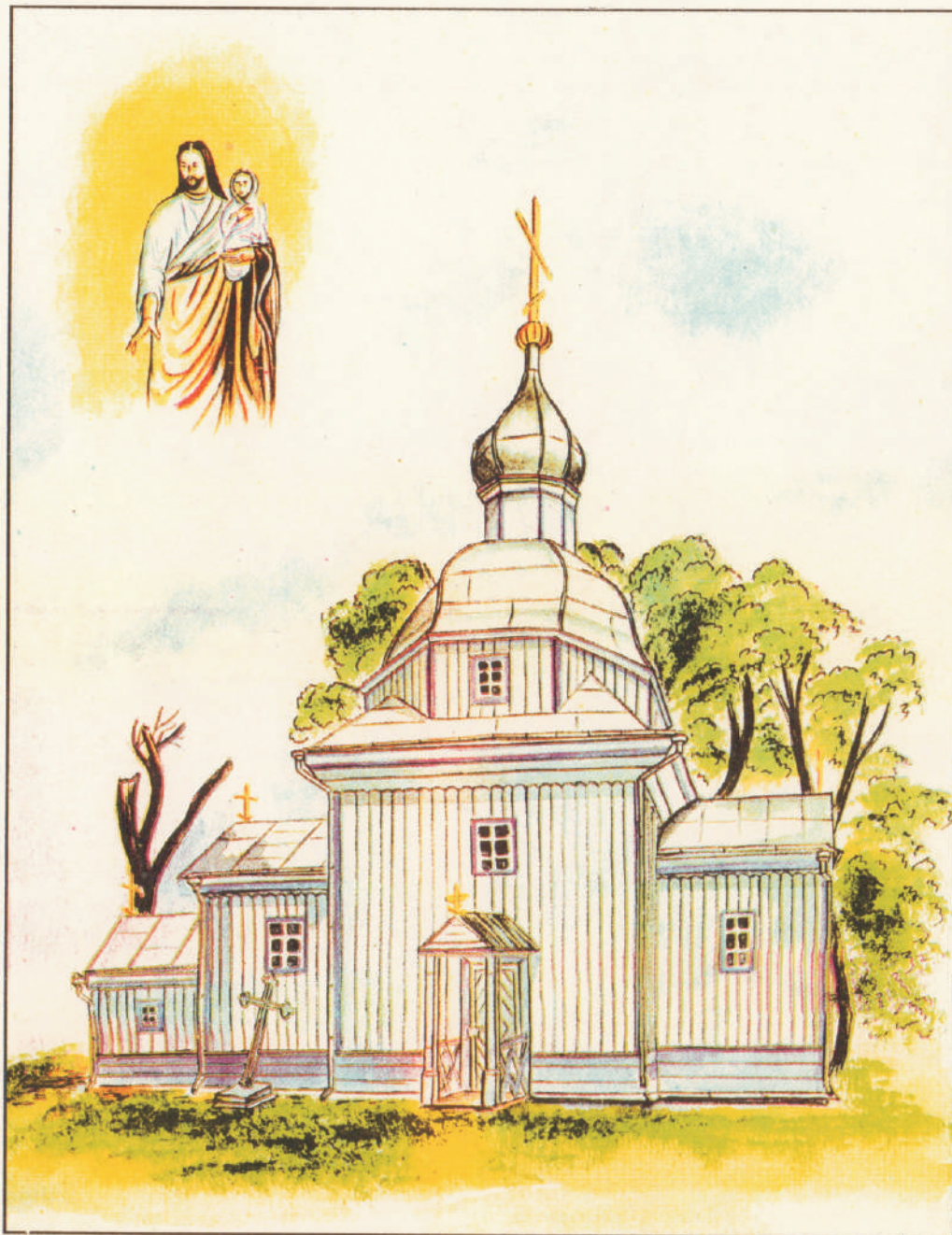
1. Церква с. Милостів в ім'я св. Трійці побудована в 1717 р. (?) на кошти поміщика Трипольського. Кам'яна, хрестоподібна. При ній окремо кам'яна дзвіниця.

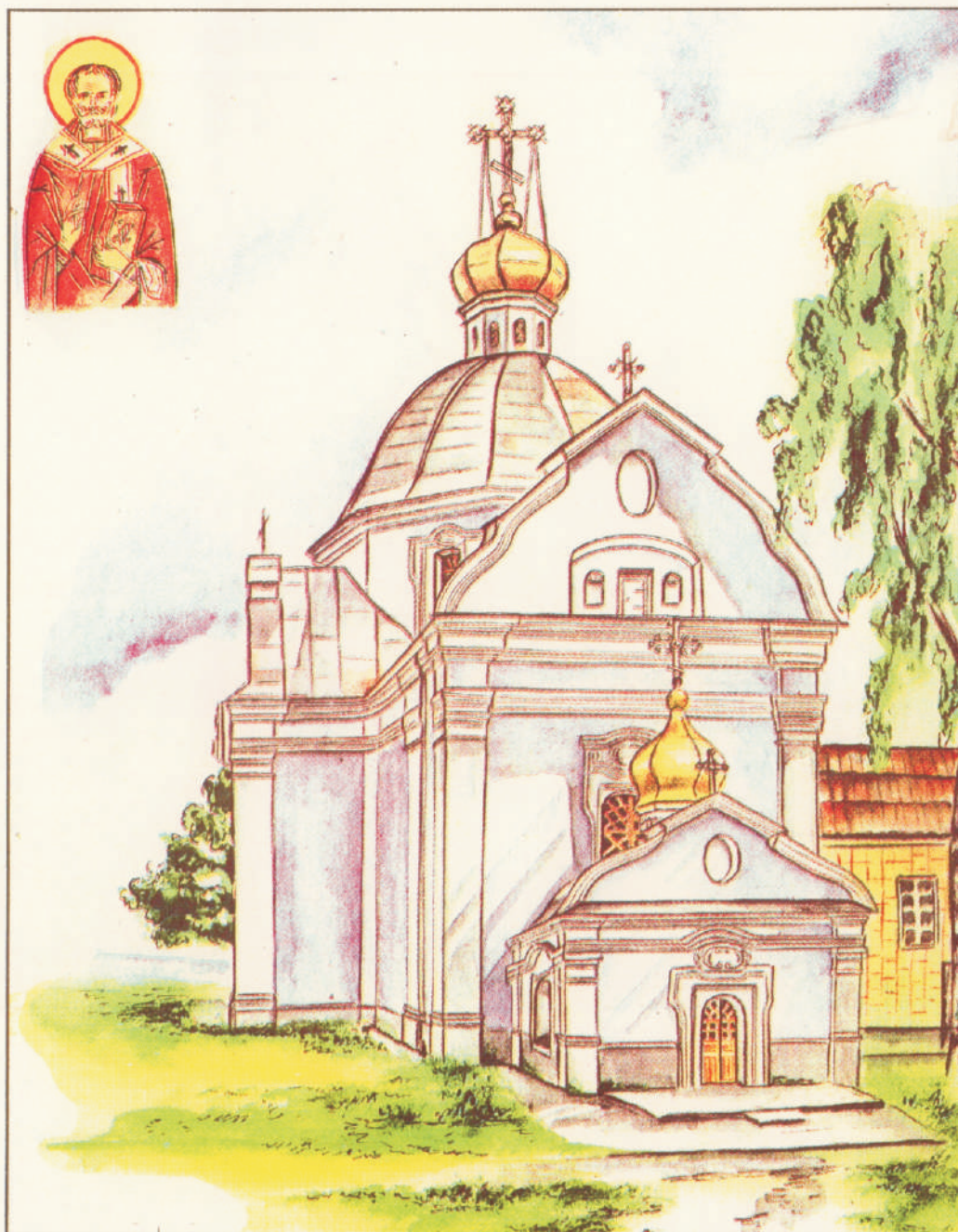
2. Церка с.Старожуків в ім св. Архістратига Михайла побудована в 1731 році на кошти прихожан. Дерев'яна, в 1876 р. відремонтована.

3. Церква с.Тайкюри в ім'я Покрови Пресвятої Богородиці побудована в 1731 р. на кошти поміщика Пепловського. Всередині зберігся інокостас, поставлений в 1882 р. На західному притворі церкви другого ярусу розташована дзвіниця.

4. Успенська церква с.Караєвичі в ім'я Пресвятої Богородиці, побудована в 1740 р. на кошти прихожан і поміщика А.Богуща. Дерев'яна, на кам'яному фундаменті. При ній дерев'яна дзвіниця, окремо побудована в 1863 р. (дзвонів 7).

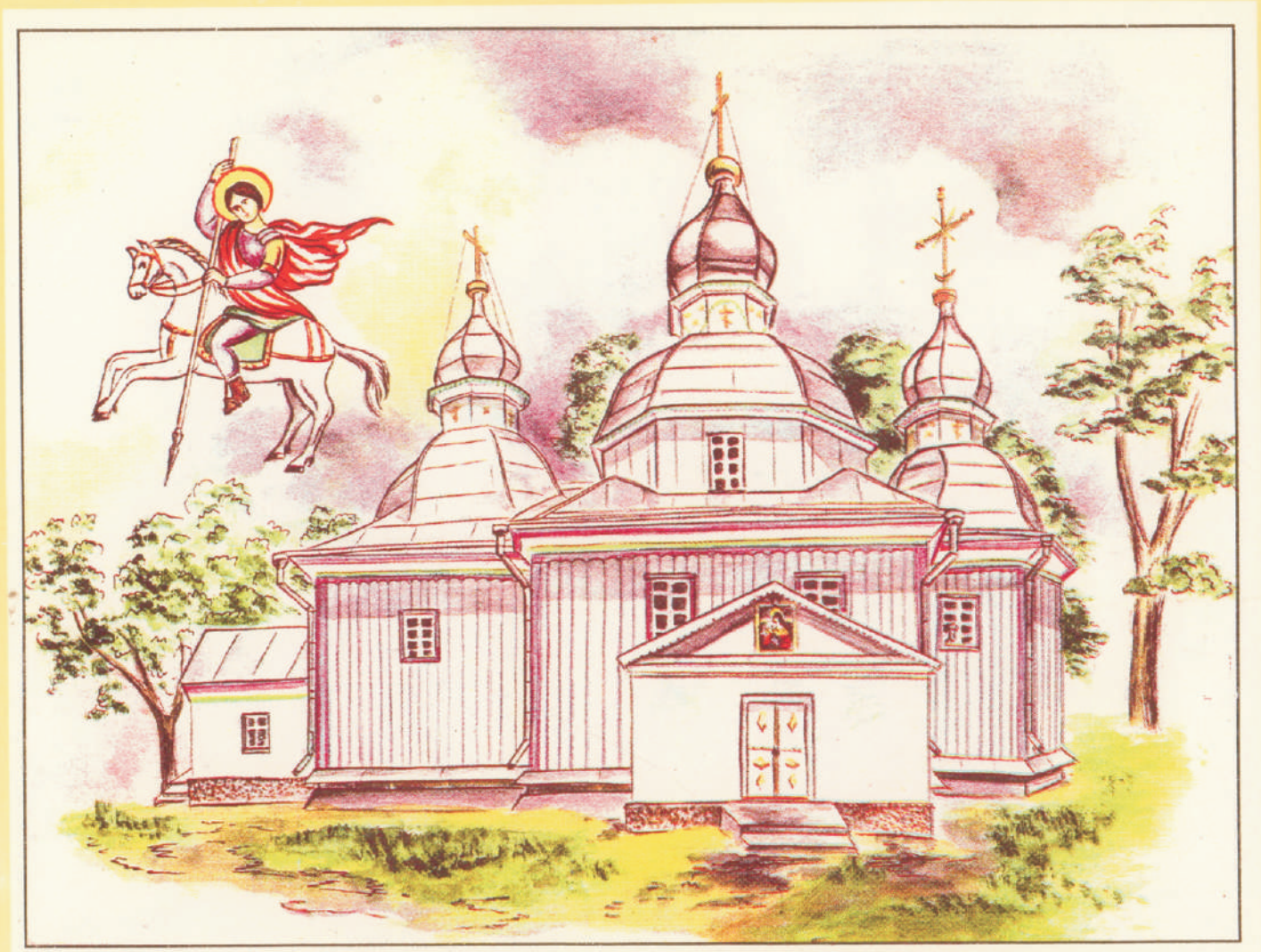
5. Церква с.Городок в ім'я св.Миколи побудована в 1740 р. на кошти уніатського митрополита А.Шептицького. Приведована до колишньої митрополитичої резиденції. Кам'яна. При церкві була побудована надвортна дзвіниця в 1772 р., не збереглася. 1 серпня 1993 року в церкві с.Городок відновилися богослужіння. В цей день був освячений храм і новий інокостас.

б. Церква с.Гравів в ім'я св.Георгія Побідоносця побудована в 1755 році на кошти прихожан. Дерев'яна, на кам'яному фундаменті. В 1869 і 1870 р.р. відремонтована. Дзвіниця ремонтувалась в 1876 р.

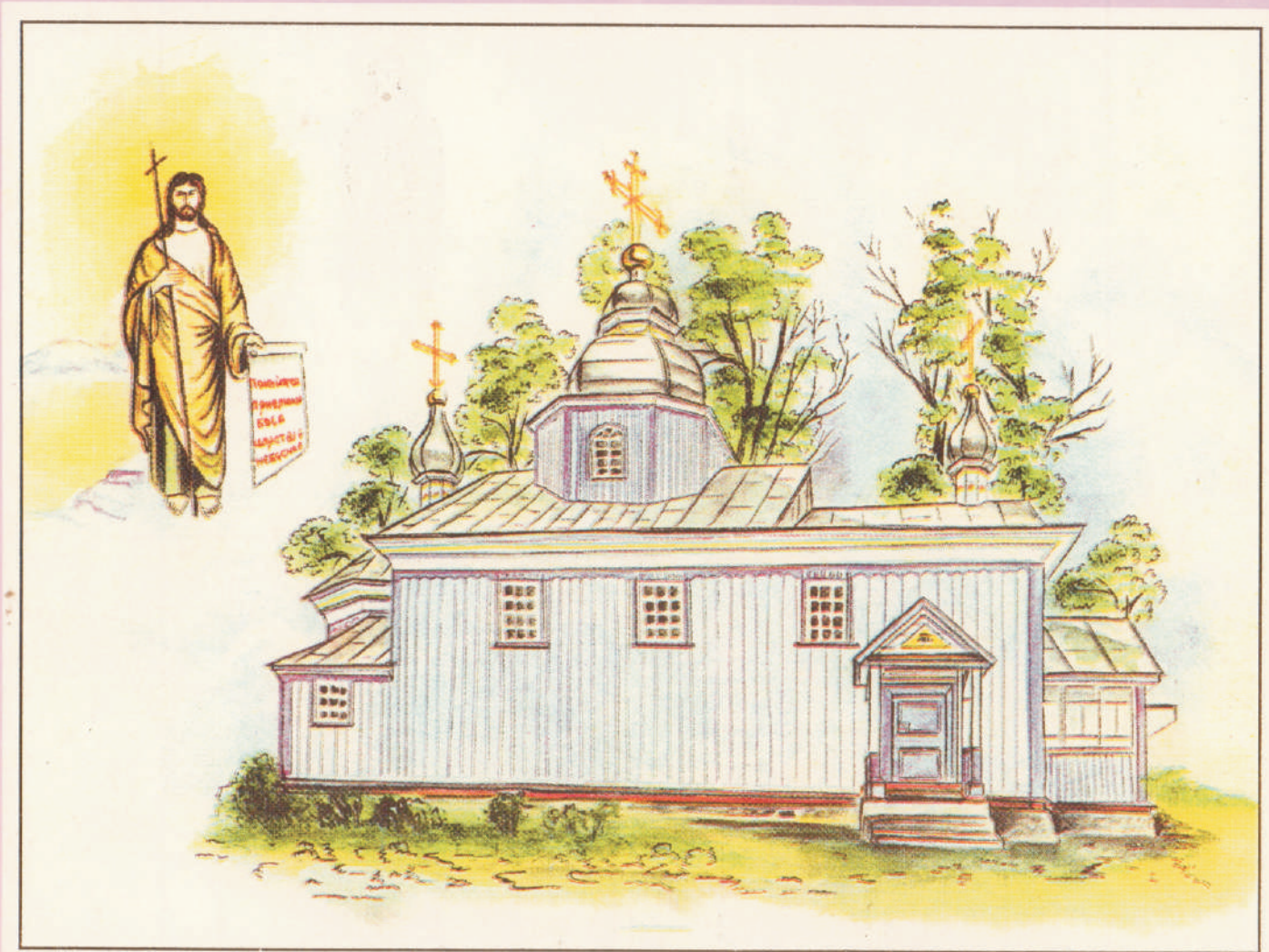
7. Церква в м.Рівне на вулиці Т.Шевченка в ім'я Успення Пресвятої Богородиці звалася Омелянською від колишньої назви вулиці. Побудована в 1756 р. на кошти прихожан. Дерев'яна, на кам'яному фундаменті. При ній дзвіниця.

8. Церква с.Городище в ім'я св.Дмитра побудована в 1757 р. на кошти прихожан. Дерев'яна дзвіниця згоріла в 1960-х рр. Дзвонів після пожежі залишилося два, п'ять інших відлиті в м.Воронежі.

9. Церква с. Хотин в ім'я Зачаття Анни, кам'яна, побудована в 1769 р. (?) на кошти прихожан і місцевого поміщика Богуса. Дзвіниця дерев'яна.

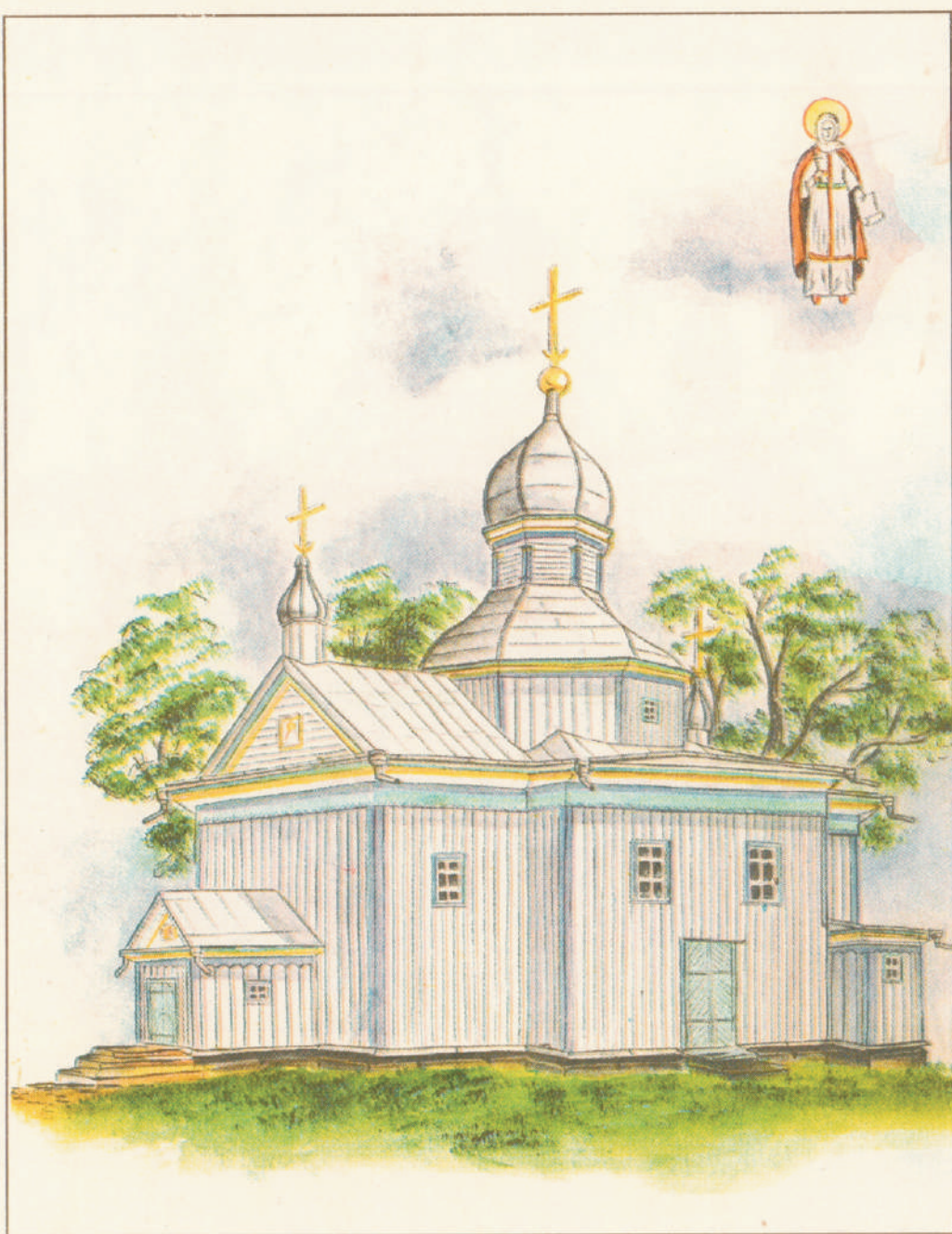
10. Церква с.Заворожь в ім'я Зачаття в.Івана Хрестителя побудована в 1762 р., за чії кошти - не відомо. В 1868 р. зроблено новий інокостас. Окрема дерев'яна дзвіниця (дзвонів 5). В 1989 році куплено нові 4 дзвони.

11. Церква с.Грушвиця в ім'я Покрови Пресвятої Богородиці побудована в 1766 році на кошти прихожан та поміщика Камінського. В 1874 р. поновлена на кошти прихожан. Дерев'яна.

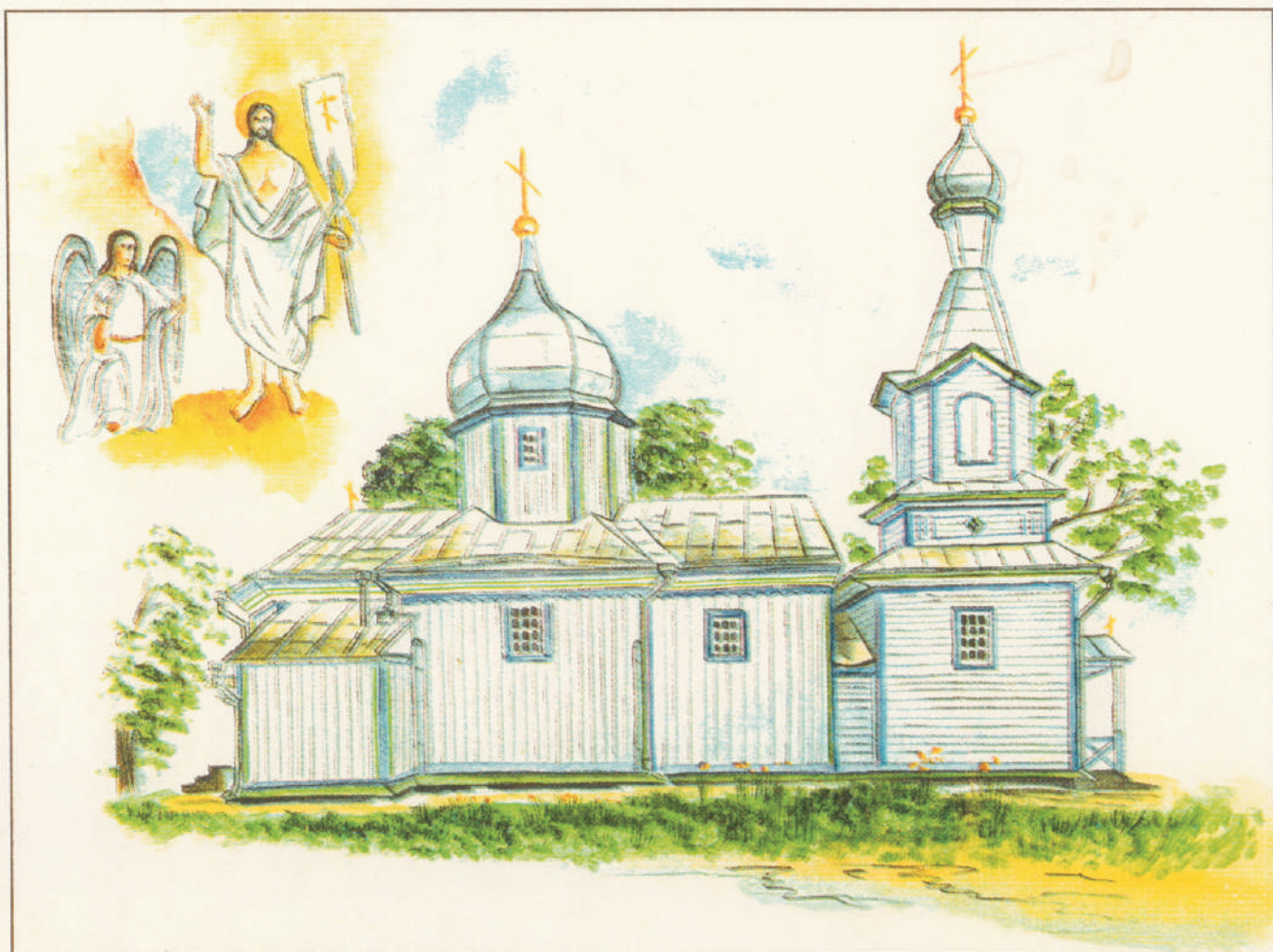
12. Церква с.Великий Житин в ім'я св.Михайла побудована в 1767 р.
на кошти прихожан. Дерев'яна. В 1863 р. добудована.

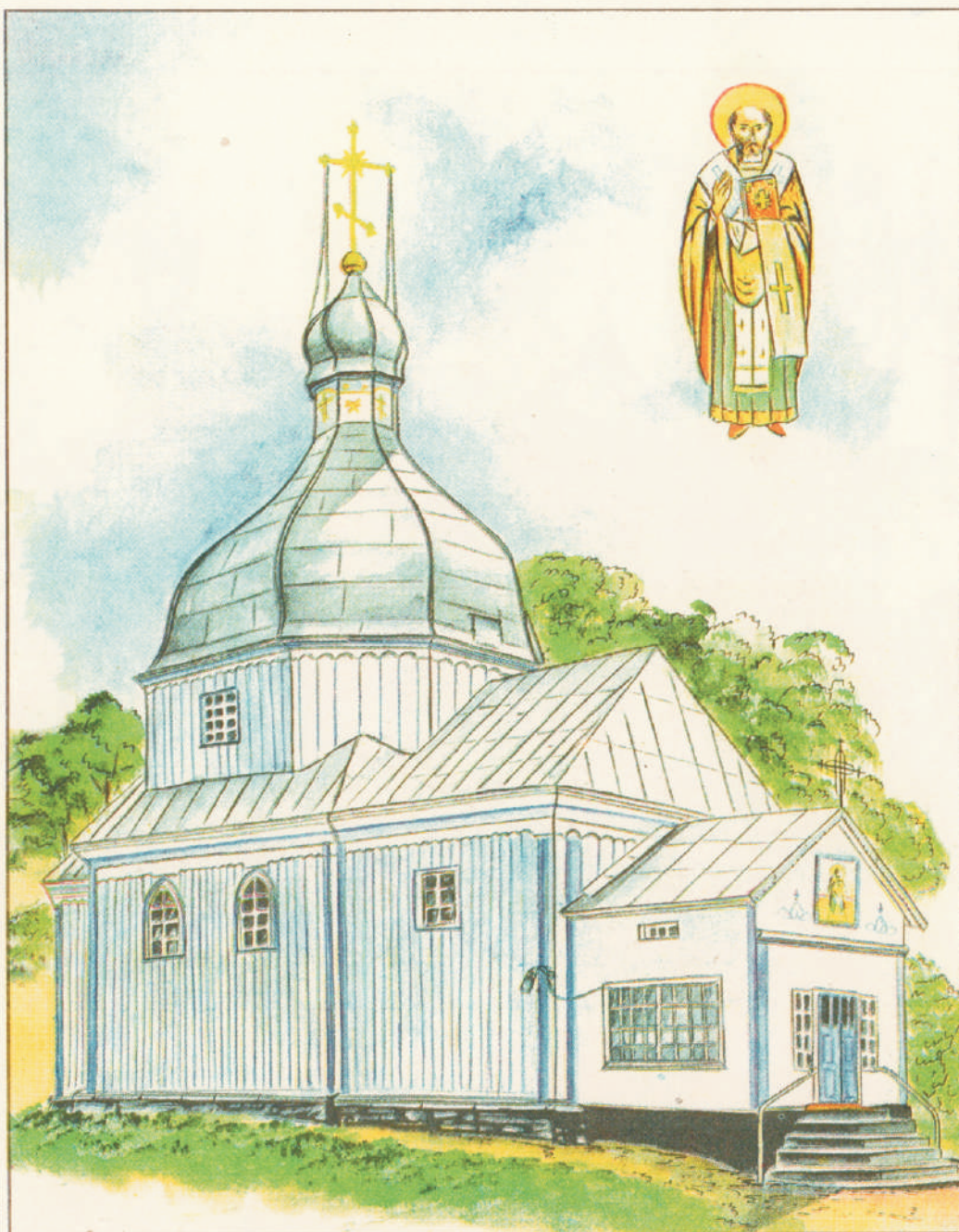
13. Церква с.Поневель в ім'я Св.Параскеви П'ятниці побудована в 1767 р. на кошти поміщиці О.Гтецької-Радивна з допомогою прихожан. Дерев'яна.

14. Церква с.Оржів побудована в 1770 р. на кошти прихожан. В 1868 р. зроблений ремонт. При ній дерев'яна дзвіниця (дзвонів 5). Побудована без жодного цвяха, тесана. В 1903 р. дерев'яний фундамент замінено на кам'яний і надано храмові хрестоподібної форми.

15. Церква с.Новий Двір (м.Рівне) в ім'я Воскресіння Христового невідомо коли і ким побудована. Дерев'яна. В 1825 р. та в 1854 р. добудована на кошти прихожан. В 1868 р. зовнішні стіни оббиті новими дошками. Копії метричних книг зверігалися з 1806 р.

16. Церква в с.Корнин св.Миколи невідомо коли і ким побудована, але не пізніше 1771 року. Дерев'яна на кам'яному фундаменті. Дерев'яна дзвіниця побудована в 1867 р. на кошти прихожан (дзвонів 4). В ніч з 7 на 8 листопада 1993 р. потерпіла від пожежі.

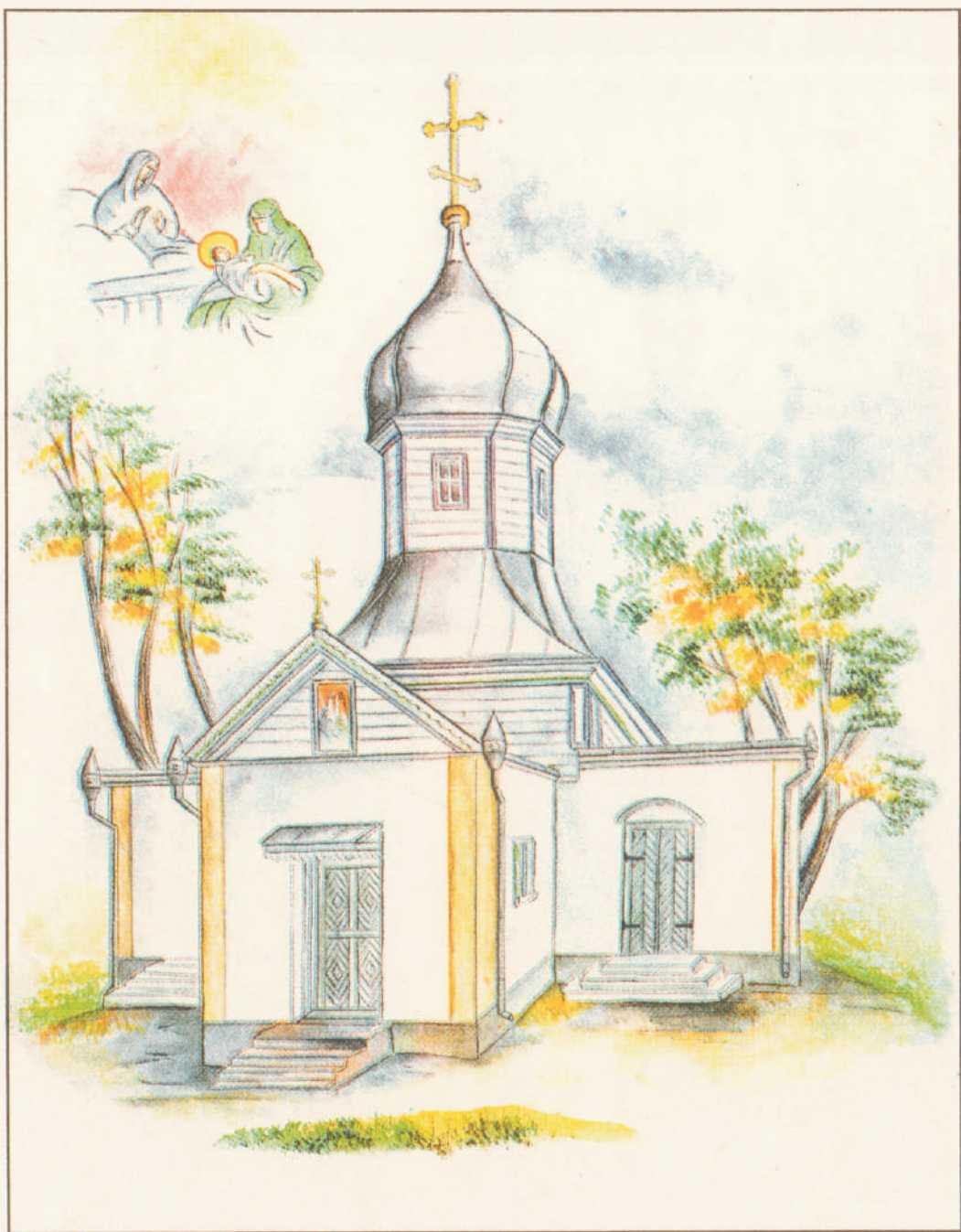
17. Хрестовоздвиженська церква в с.Волошки (кол.Коптовичі) побудована в 1775 р. Дерев'яна. Копії метричних книг зверігалися з 1781 р. На цьому місці, за переказами, колись давно стояла невеличка каплиця, побудована козаками, що поселилися тут.

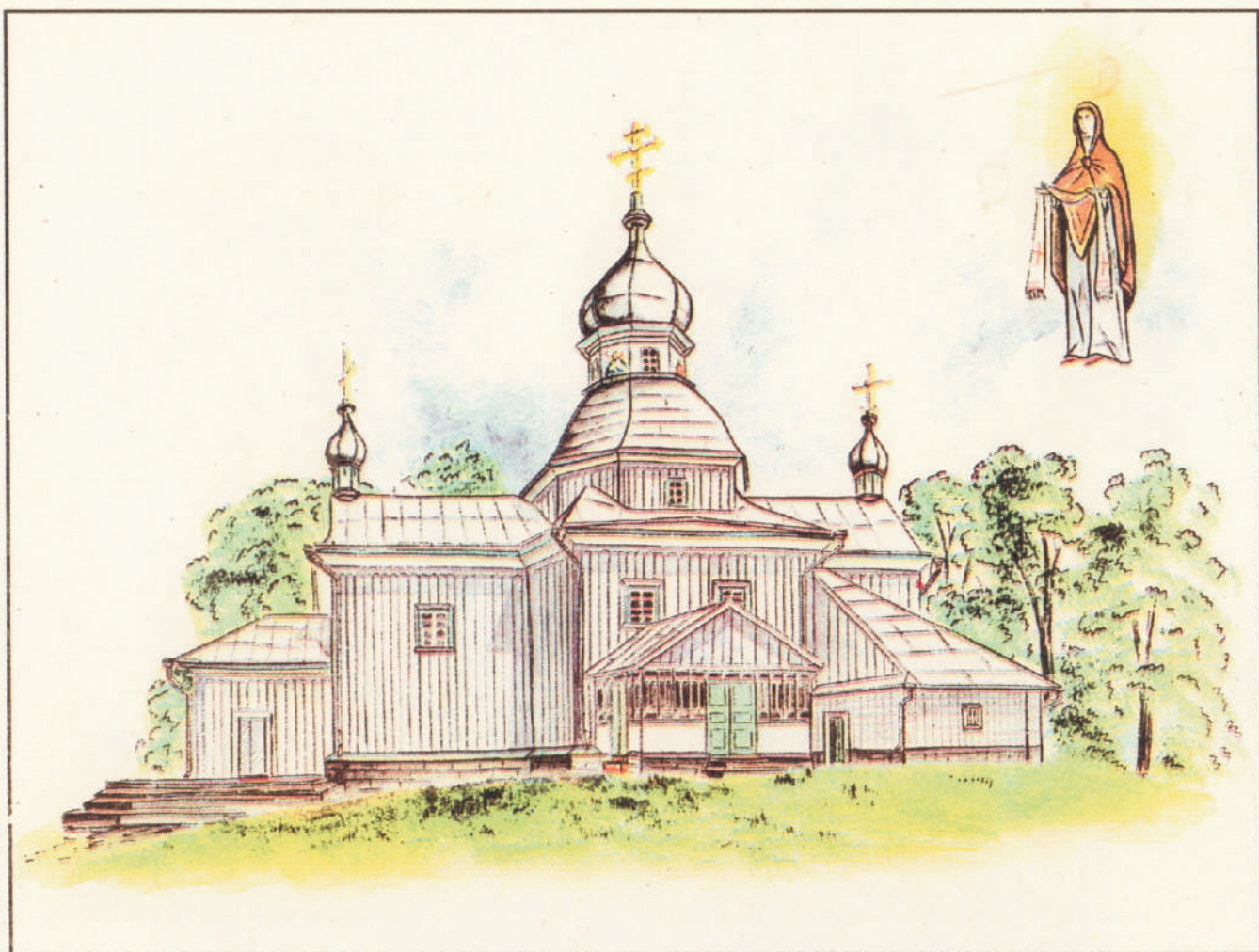
18. Церква с.Голишів в ім'я Воскресіння Христового побудована в 1775 р. Дерев'яна, на кам'яному фундаменті. Дзвіниця побудована в 1878 р. (Дзвонів 4) на кошти прихожан.

19. Церква містечка Клевань-Перший в ім'я Різдва Христового побудована в 1777 р. на кошти князя А.Чарторийського. Кам'яна, з дерев'яним куполом, надбудованим в 1862 р. В 1884 р. розмальована всередині на кошти прихожан. Дзвіниця побудована в 1844 р.

20. Церква с.Великий Олексин в ім'я Різдва Пресвятої Богородиці зведена в 1778 р. на кошти прихожан. Дзвіниця побудована в 1880 р. Чотири дзвони, три з яких куплено в м.Новограді-Волинському 1991 р. В 1992 р. центральний зрув з півдня і півночі домурований, розширені також бабиніць з вівтарем. В 1993 р. замінено восьмерик.

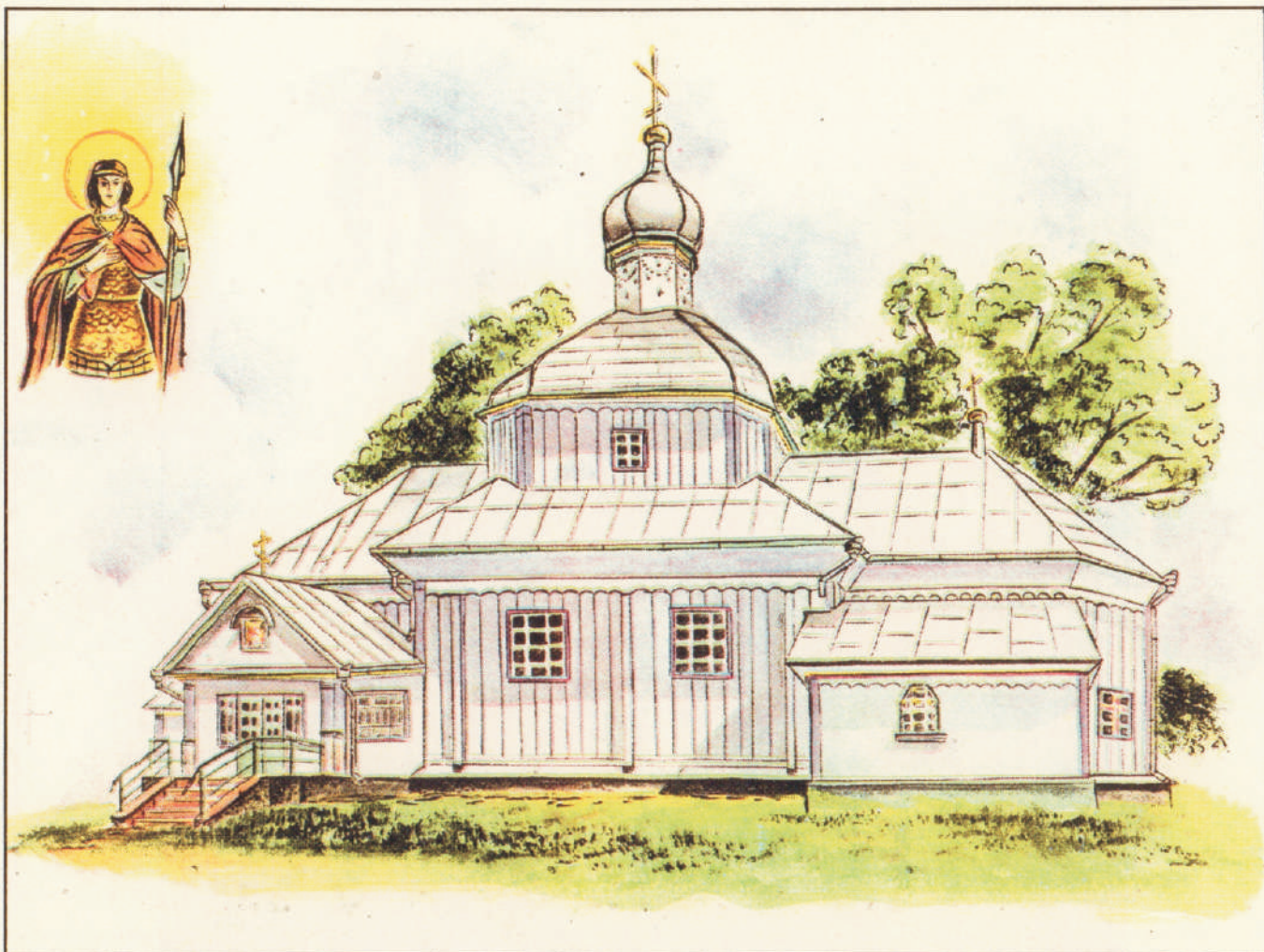
21. Церква с.Обарів в ім'я Покрови Богородиці побудована в 1781 р. на кошти прихожан. Дерев'яна, на кам'яному фундаменті.

22. Церква с.Малий Житин в ім'я св.Параскеви П'ятниці побудована в 1783 р. на кошти поміщиці Т.Ратомської. Дерев'яна. В 1852 р. відремонтована.

23. Церква с.Сухівці в ім'я Покрови Пресвятої Богородиці зведена в 1784 р.(?) на кошти поміщика Нововівського і прихожан. Кам'яна.

24. Церква с.Колоденка в ім'я св.Георгія Побідоносця побудована в 1788 р. на кошти прихожан. Дерев'яна, на кам'яному фундаменті.

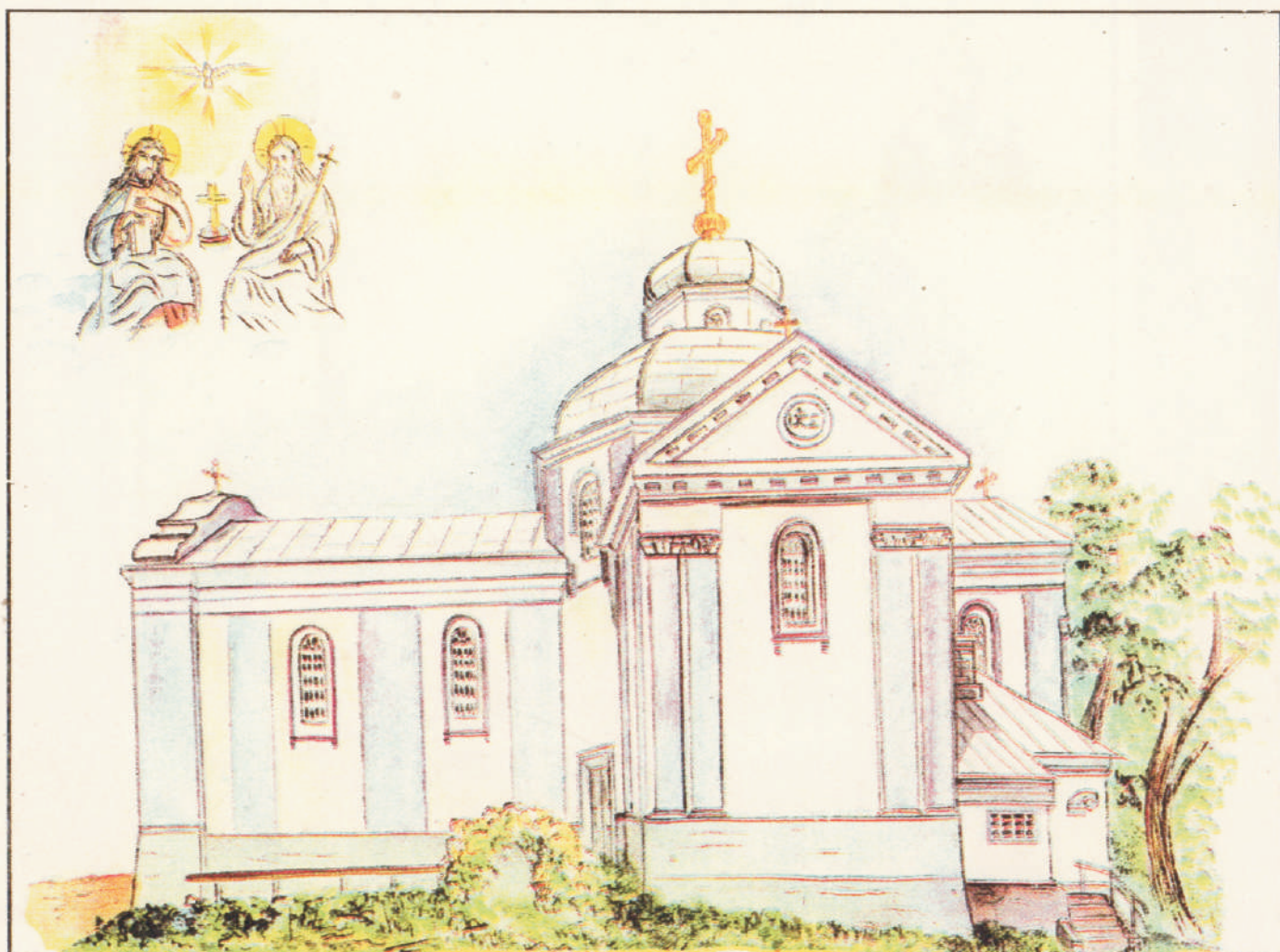
25. Церква с.Козлин в ім'я Воскресіння Христового побудована в 1793 р. Дерев'яна. Дзвіниця добудована в 1876 р.

26. Церква с.Кустин в ім'я св.Миколи невідомо коли і ким збудована. В 1837 р. стала православною. Кам'яна. В 1860 р. була відремонтована, тоді ж добудована кам'яна дзвіниця. Копії метричних книг зберігалися з 1793. В 1993 р. пожежа в церкві завдала великих збитків.

27. Церква с. Пересопниця в ім'я св. Миколи невідомо коли і ким побудована. Дерев'яна, на кам'яному фундаменті. Перша документальна згадка датується 1804р.

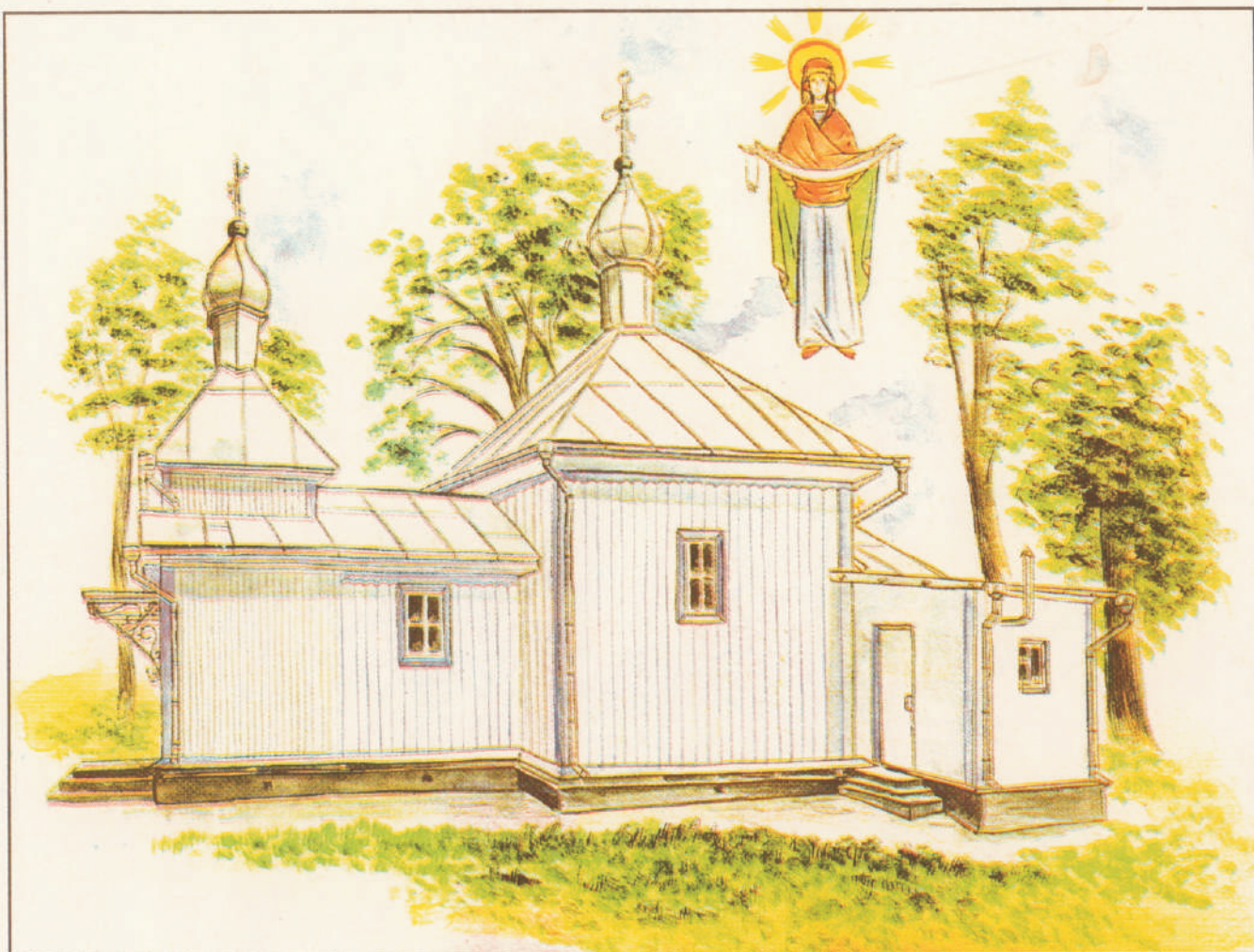
28. Церква с. Гориньград-Перший в ім'я Пресвятої Трійці побудована в 1816 р. на кошти князя Г. Святополка-Четвертинського при сприянні прихожан. Кам'яна. Має три престולי: Святоотроїцький, св. Миколи та в ім'я Пресвятої Богородиці.

29. Церква с.Шувків в ім'я св.Миколи побудована в 1829 р. на кошти прихожан і поміщика А. Чапліча.

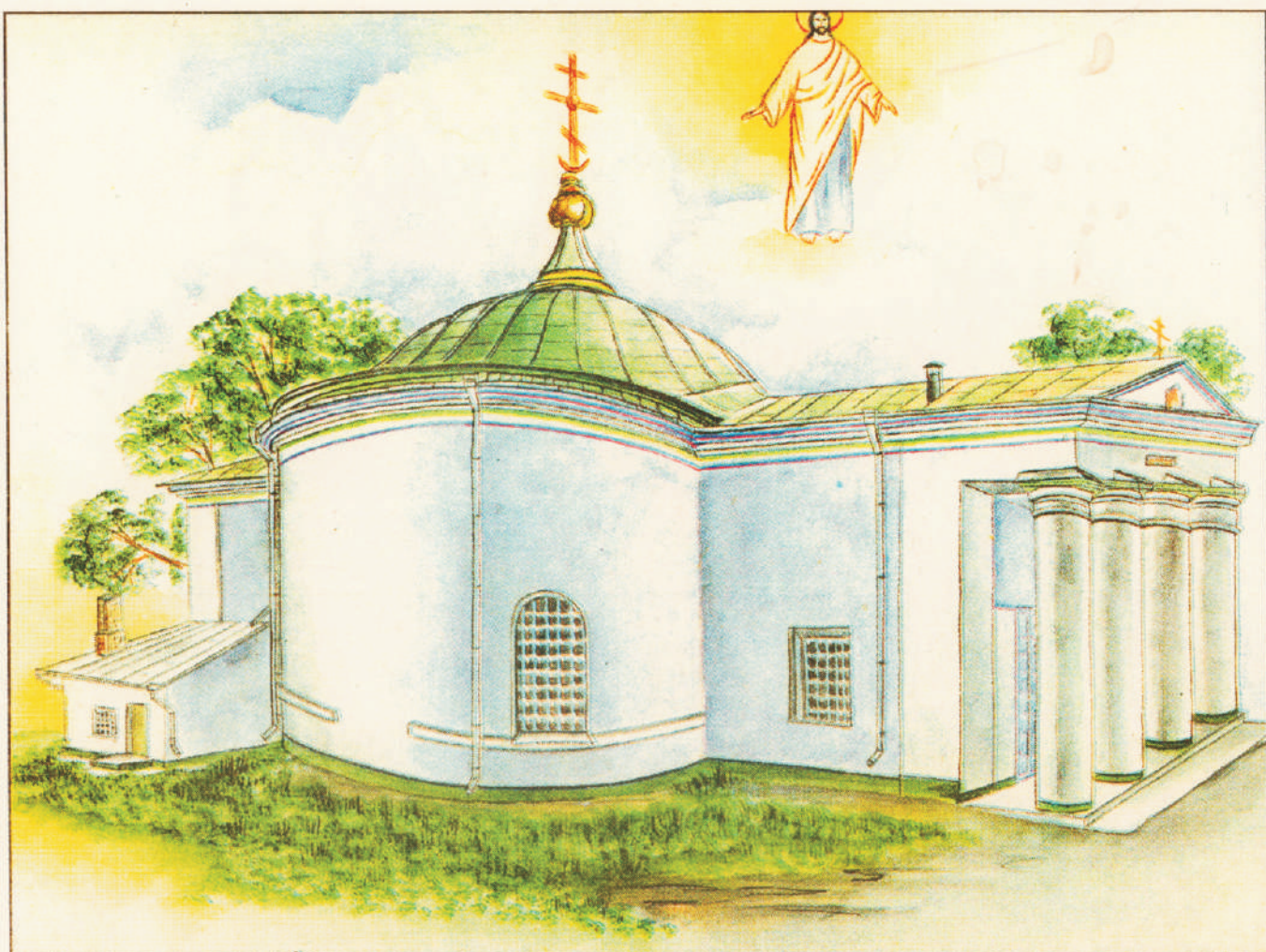
30. Церква м.Рівне в ім'я св.Степана побудована в 1848 р. К.Красовською на могилі свого чоловіка генерала С.Красовського. Освячена 23 лютого 1850 р. Раніше була каплицею.

31. Церква с.Золотіїв (м.Рівне) в ім'я Покрови Пресвятої Богородиці побудована в 1855 р. на кошти місцевого поміщика Л.Дворжанського. Дерев'яна.

32. Церква с. Шпанів в ім'я св. Варвари побудована в 1855 р. на кошти поміщика Радивиля. Донедавна на одній із стін цього храму був розпис «Покрова Св. Богородиці з козаками». Дзвіниця побудована в 1869 р., зруйнована в 1992 р.

33. Церква с.Олександрія в ім'я Преоображення Христового побудована в 1842 р. на кошти поміщика Ф.Любомирського. Кам'яна. В 1862 р. побудована дерев'яна дзвіниця на кошти прихожан.

34. Церква с.Глинки в ім'я св.Михайла побудована в 1883 р. на кошти прихожан. Дерев'яна.

35. Церква с.Заріцьк в ім'я Різдва Пресвятої Богородиці побудована в 1884 р. на кошти прихожан. Дерев'яна.

36. Церква с.Тинне (м.Рівне) в ім'я Різдва Пресвятої Богородиці
побудована в 1889 р.

37. Церква с.Велика Омеляна в ім'я Покрови Пресвятої Богородиці
побудована в 1804 р.(?). Дерев'яна.

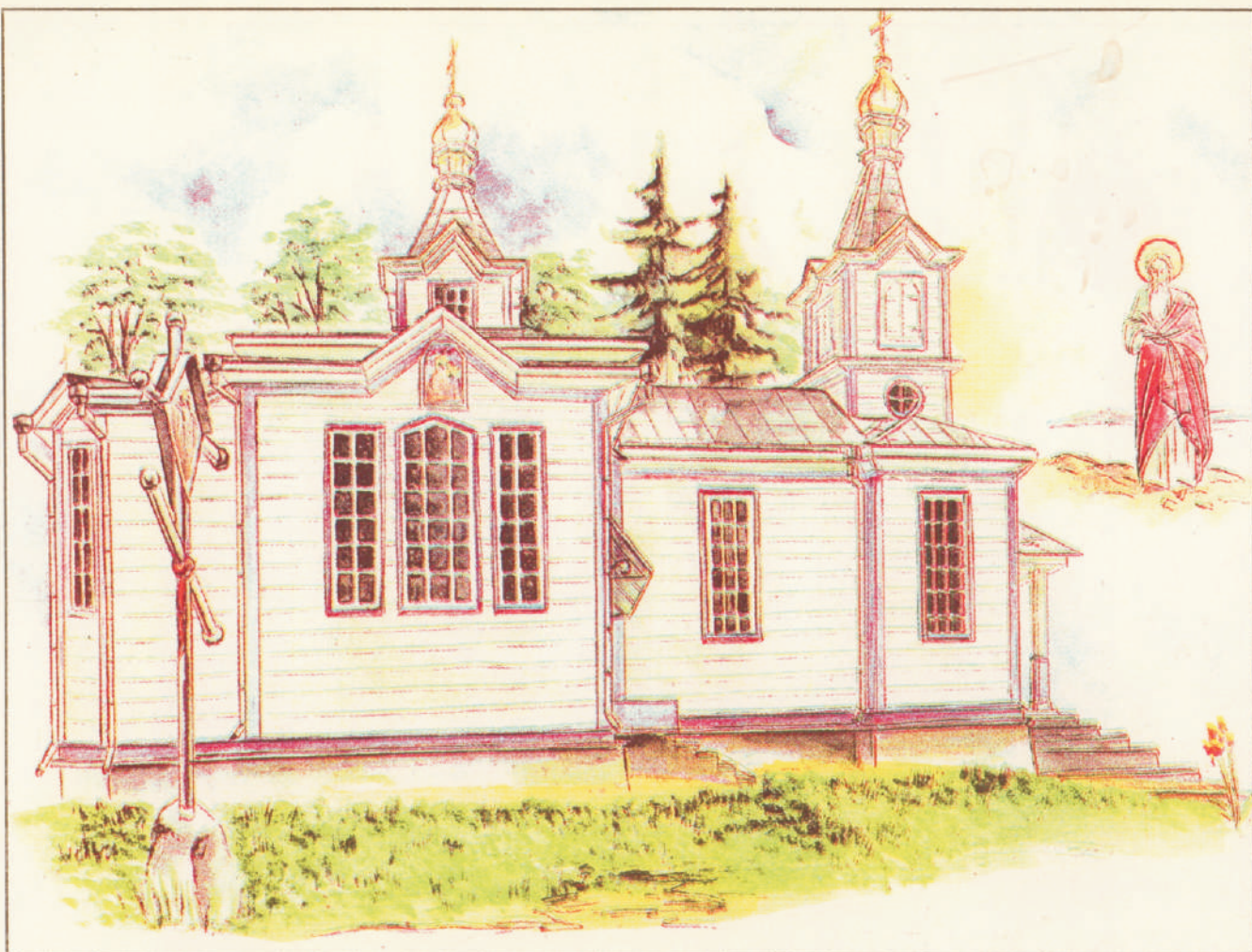
38. Церква с.Квасилів в ім'я св.Петра і Павла побудована в 1895 р. Це була одна з найгарніших церков Волині за своїм внутрішнім оздобленням. Розписав її олійними фарбами академічний художник Я.Странський, уродженець Квасилова.

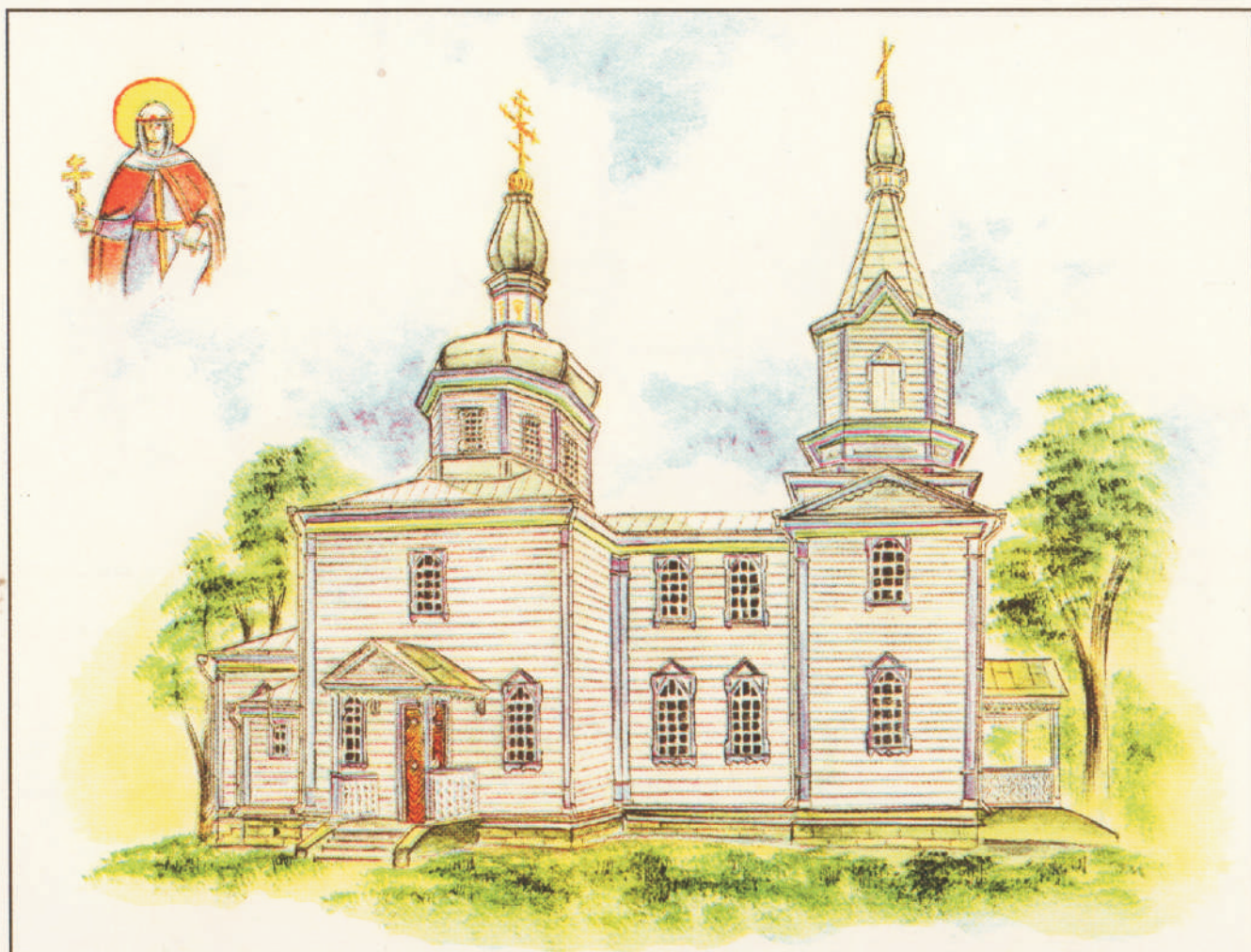
39. Воскресенська соборна церква м.Рівне побудована в 1895 р. за проектом архітектора Дейнеки на місці давнішої дерев'яної, що згоріла в пожежі 1881 р.

40. Церква с.Басів Кут (м.Рівне) в ім'я Пресвятої Трійці побудована в 1904 р. на кошти прихожан. Дерев'яна.

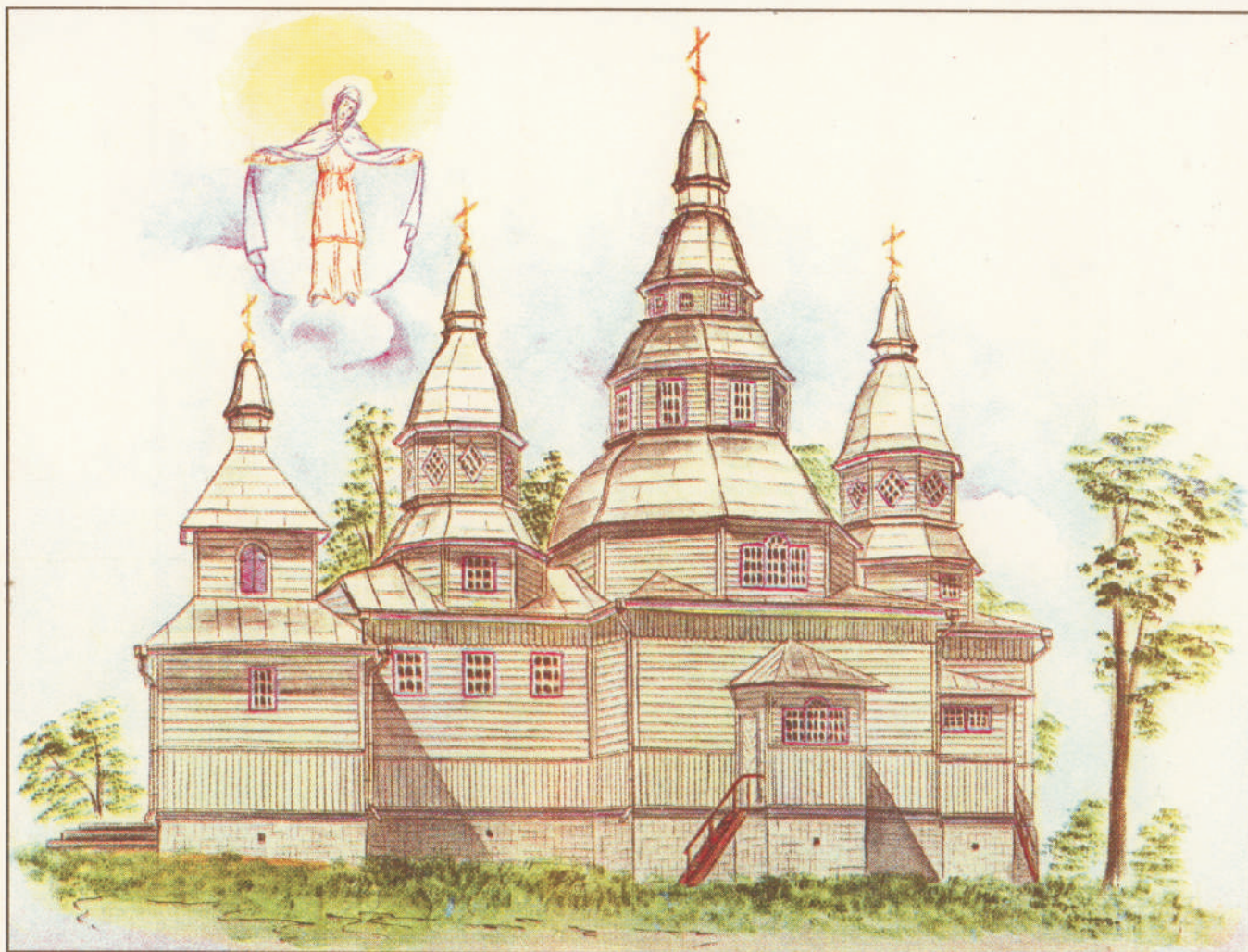
41. Церква с.Біла Криниця в ім'я Івана Богослова побудована в 1908 р.
Дерев'яна.

42. Церква с.Дядьковичі в ім'я св.Параскеви П'ятниці побудована в 1914 р.

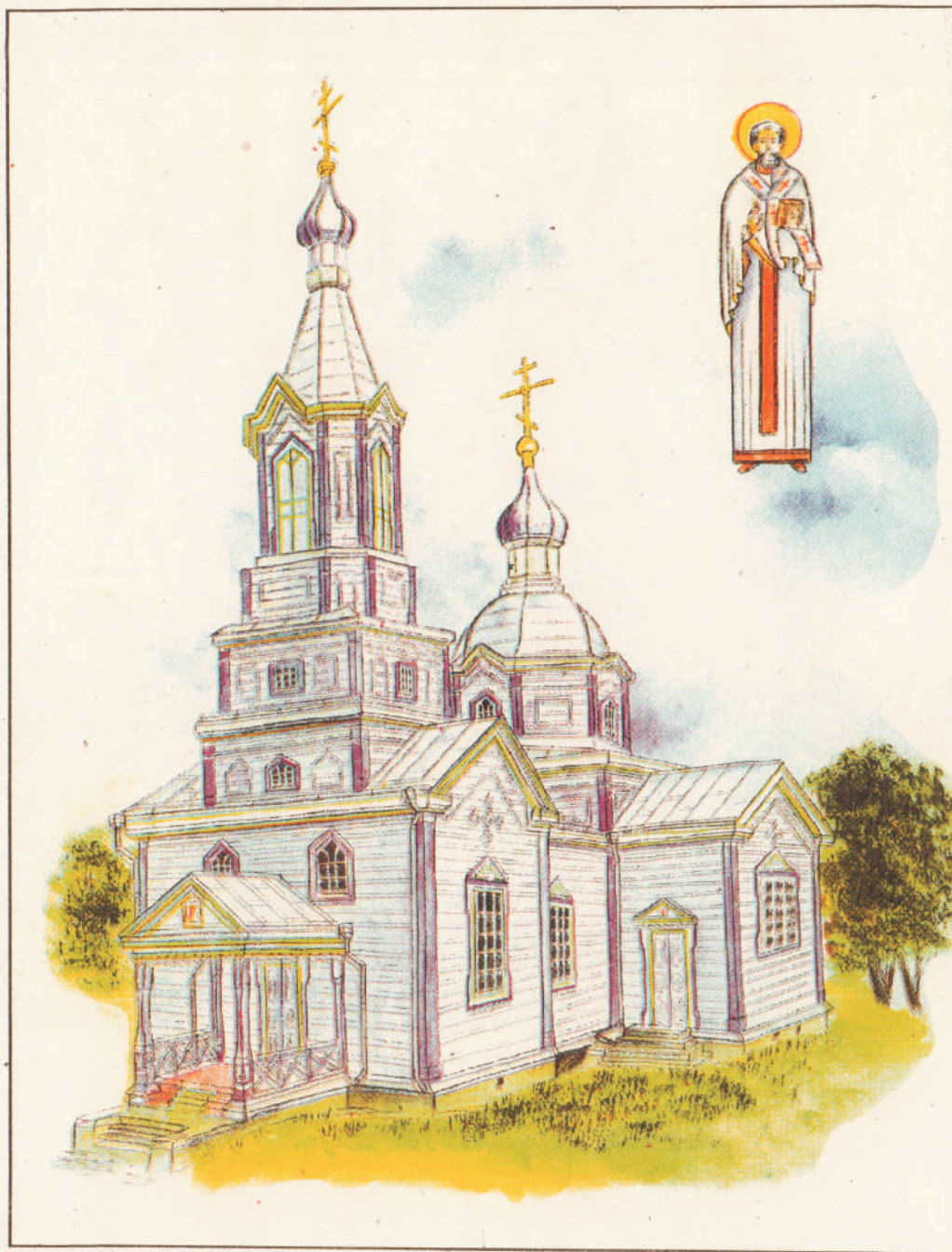
43. Церква с.Макотерти в ім'я Покрови Пресвятої Богородиці побудована в 1914 р. Кам'яна.

44. Церква с.Бронники в ім'я Покрови Пресвятої Богородиці побудована в 1928 р.

45. 12 квітня 1927 р. в с.Білівські Хутори оновилася ікона Божої Матері. Чудодійний вплив цієї ікони відчували на собі дуже багато людей. На місці хати, в якій оновилася ікона, в 1928 р. була побудована церква в ім'я Пресвятої Богородиці.

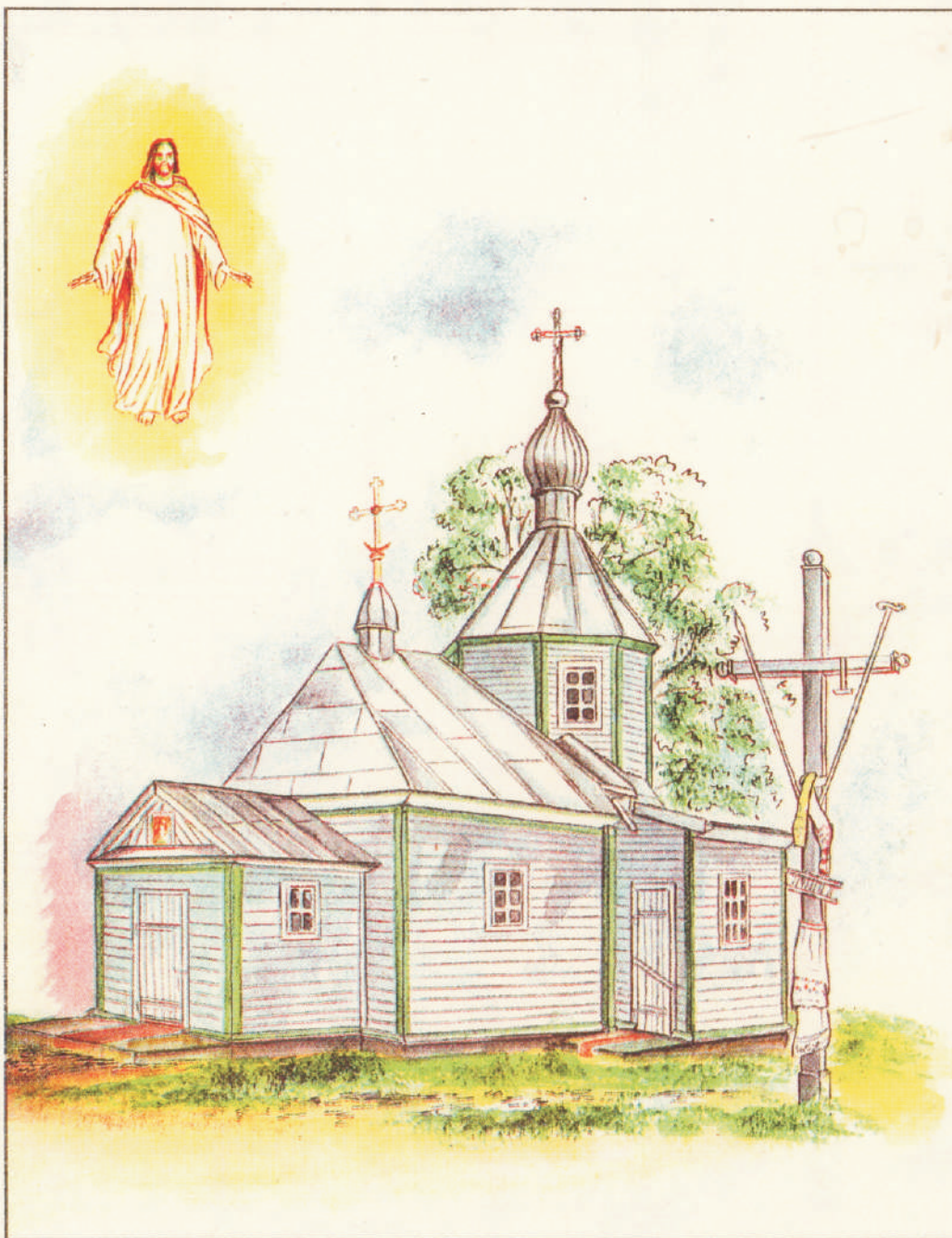
46. Церква с.Дворовичі в ім'я св.Миколи закладена в 1929 р. Освячена в 1939 р. Дерев'яна.

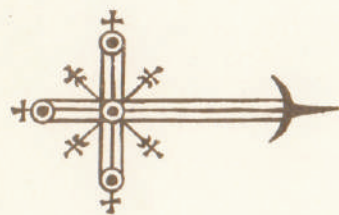
47. Церква с.Ясенинці в ім'я Різдва Прєсвятої Богородиці побудована в 1939 р. Кам'яна.

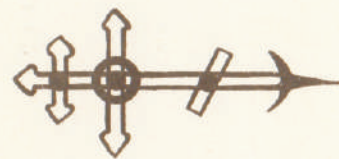
48. Церква в селищі Клевань-Другий в ім'я св.Миколи побудована як житловий будинок духівників. Згодом там поставили іконостас, і цей будинок став церквою. В 1990 р. добудована дзвіниця.

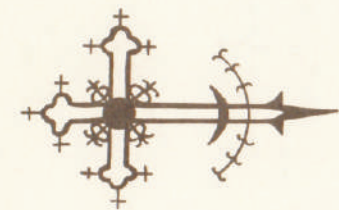
49. Церква с.Рогачів в ім'я Преображення Христового добудована до каплички в 1945 р., коли в мешканки цього села О.Гилюк обновилася ікона св.Чудотворця Миколи.

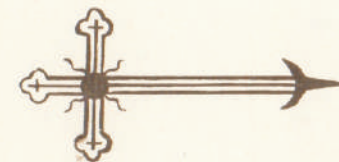
с Шыбкыб

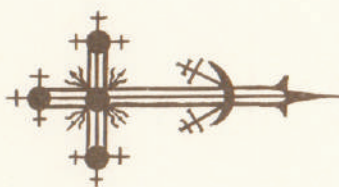
с Тууку

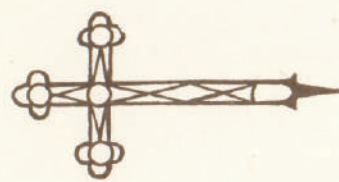
с М. Жунуи

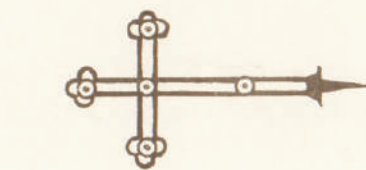
с Тайкууи

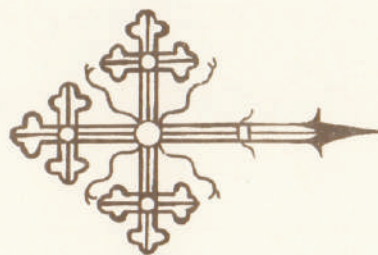
с Поневель

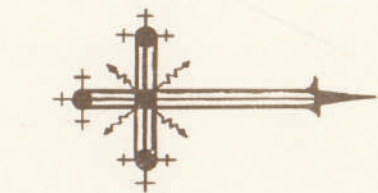
с Рорарб

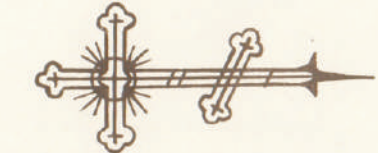
м. Рибне

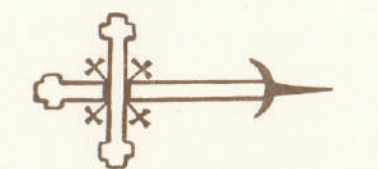
и Рибне

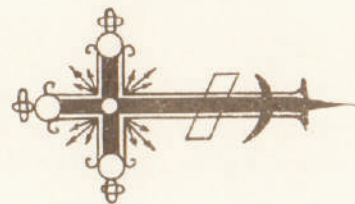
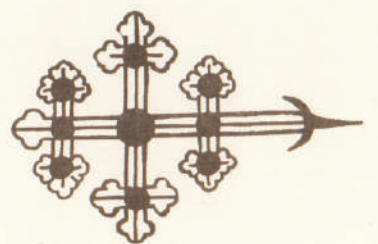
с Заборев

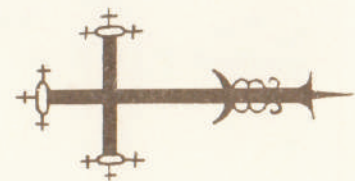
с Карабери

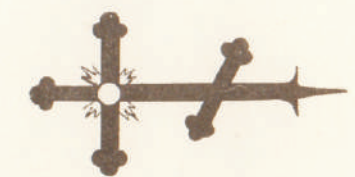
с Обарб

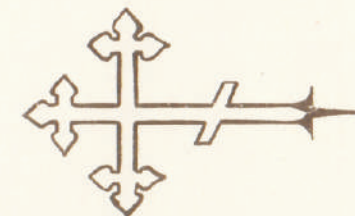
с Куногенка

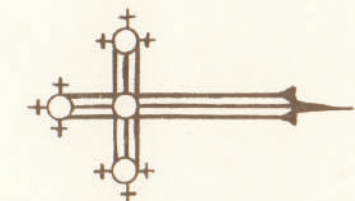
с Куногенка

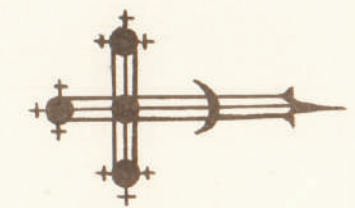
с Коприни

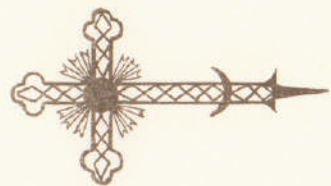
с Спрубуца

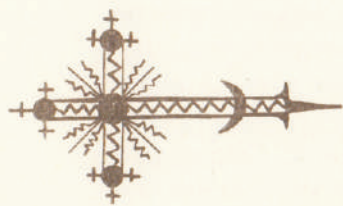
с Тонув

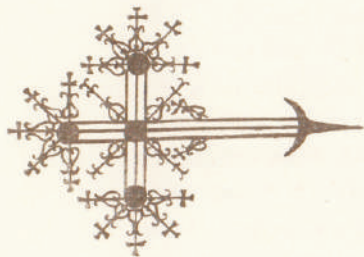
с Староскыб

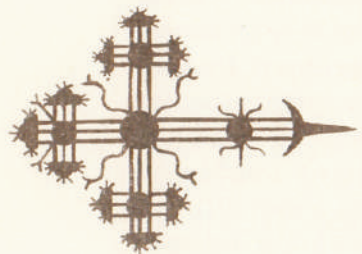
с. Сухівці

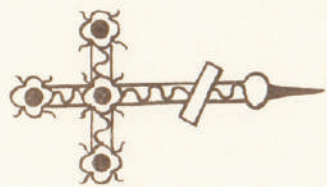
с. В. Митин

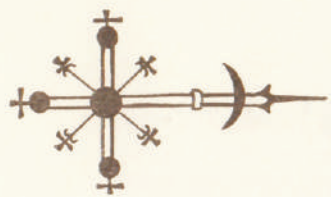
с. Милостів

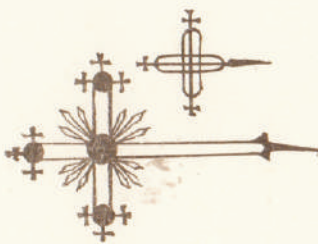
с. Волошки

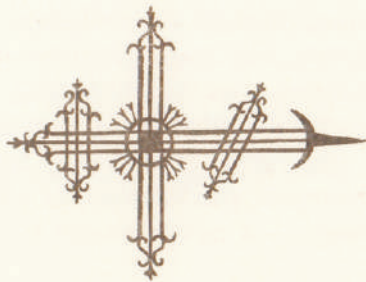
с. Городок

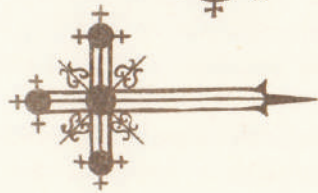
с. Городище

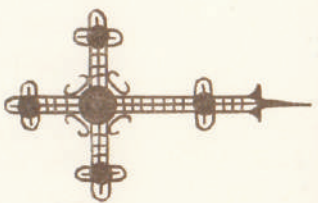
с. Пересопниця с. Олександрія

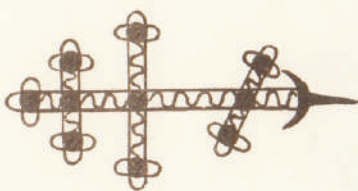
с. Новий Двір

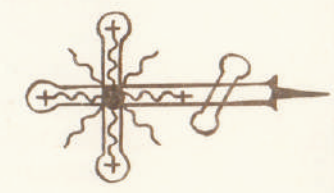
с. Клевани

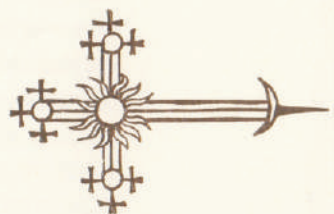
с. Котин

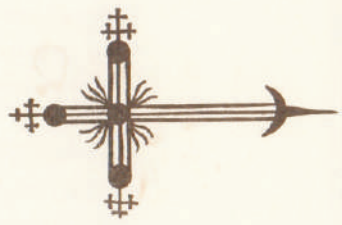
с. Козмин

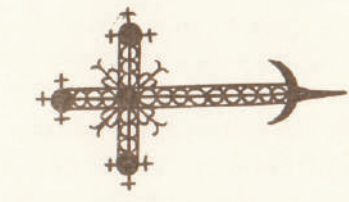
с. Клевани

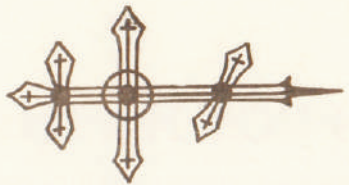
Клевани

с. Грабів

с. Пsenиши с. Дворовичи

ХРЕСТ НА ЦЕРКВІ

Одним з надбань культури українського народу яке, на жаль, ще не дістало належної художньої та наукової оцінки, є мистецтво надбаних кованих залізних хрестів. З будівництвом церков, різьбленням на престольних і виносних хрестів, царських воріт та інших атрибутів церкви йшов активний творчий пошук народними майстрами художнього втілення надбанного хреста як одного із духовних символів українського народу. В художньому втіленні кованого надбанного хреста гармонійно поєдналися релігійно-канонічна символіка християнської віри і споконвічна сонячна віра давнього українця про світоустрій. На противагу римо-католицьким канонам, за якими хрести повинні бути однораменими із незначним оздобленням у вигляді «небесного саява» на перехресті, український надбаний хрест набуває у своїй вишуканій композиції якогось особливого нового звучання. Ця композиційність нагадує собою споконвічне «дерево життя», мотив якого дуже поширений і в інших видах декоративно-прикладного мистецтва. Цей мотив досить добре простежується в надбаних хрестах церков XVIII століття. Треба зазначити, що саме XVIII ст. стало століттям інтенсивного будівництва церков і в нашому регіоні. Саме в цей період барокове мислення професійного мистецтва проникає і в народне мистецтво кованих хрестів. Прикладом цього є використання традиційних видних елементів.

Досить цікавим елементом у композиційному вирішенні кованого хреста є місяць. Цей елемент зустрічається в багатьох старовинних фольклорних переказах і піснях. «Ясний місяченько» в народі скрізь шанувався, бо це ж нічне Боже Око, батько дітей — «ясних зірочок». Існує ще одна із народних версій, що півмісяць означає перемогу руського народу християнської віри над мусульманською. Всі ці та інші версії втілюють ідею перемоги добрих, світлих сил над темними силами зла. А кутовий простір між сторонами хреста, заповнений хвилястими променями, символізує «небесне саяво» над головою розіп'ятого Христа. На деяких інших хрестах ці промінчики закінчуються хрестиками або іншими елементами композиційного вирішення. Слід зазначити, що незважаючи на деяку ажурність, візуальну переванта-

женість декоративного оздоблення, спостерігається дотримання стриманої симетрії як щодо композиційного центру, так і щодо основних осей хреста.

В основі надбаних хрестів Рівного та Рівненського району лежить однораменний видовжений хрест. Однак досить часто зустрічаються двораменні і трираменні хрести. Як-от, в с. Обарів та в с. Хотин. Трираменний хрест із «скісним» нижнім перехрестям з 1830-х років з наказу царя Миколи став зразком у псевдо-російському стилі, за яким потрібно було зводити церкви по всій території імперії, через що став називатися «московським». Часто на кінцях рамен можна бачити пуклі, які оздоблені хрестиками. Хрестовидне оздоблення поступово доповнюється шляхом видовження обох осей, що дає можливість розміщення нових хрестиків на їх закінченнях. Досить цікавим елементом є внутрішнє розміщення хрестиків на хвилястих продовжених осях хреста, як це бачимо на хресті церкви с. Клевань-Другий. Урочистість форм відчувається у надбаних хрестах церков с. Олександрія, с. Милостів, с. Сухівці, м. Рівне; відповідно — суворість на хрестах церков с. Хотин, с. Городище. А взагалі кожен хрест — це зразок неповторності і різноманіття уяви народних майстрів.

В 1803 р. вийшов закон синоду російської церкви про заборону будувати храми в українському стилі. Саме з цього часу починають будуватися церкви за проектами єпархіальних архітекторів. Символом російської культової архітектури стало традиційне завершення на церквах у вигляді «цибулевидної» бані. Саме тоді хрести, які мають різні прикраси, замінюються сухими шаблонами, які ми зустрічаємо на багатьох храмах і в Рівненському районі. На хрест як на мистецький народний витвір була накладена заборона. Та прагнення українських майстрів-ковалів були і є сильнішими за всілякі заборони. До надбань культури українського народу повертається один з його найвищих духовних символів, один з оберегів його душі — наша національна історія.

ЛІТЕРАТУРА

1. Теодорович Н. И. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волинской епархии. Том 2. Уезды Ровенский, Острожский и Дубенский. — Почаев, 1889.
2. Переверзев К. В. Справочная книга о приходах и монастырях Волинской епархии. — Житомир, 1914.
3. Памятники архитектуры Украины Материалы к Своду памятников истории и культуры народов СССР по Украинской ССР). — Киев, 1986.
4. Ричков П. А. Дорогами южной Ровенщины. — Москва, 1989.
5. Боньковська С. М. Ковальство на Україні. — Київ, 1991.
6. Федоришин М. В., Хутірбілівська Ікона Божої Матері «Взискание погибших». — Дубно, 1991.
7. Мокрий В. Церква в житті українців. — Львів, 1993.
8. Пура Я. О. Походження назв населених пунктів Ровенщини. — Львів, 1990.

З М І С Т

Передмова	3
П. Дорошко. Старенька церква	4
Церква на Волині	5
Церква с. Милостів	9
Церква с. Старожуків	10
Церква с. Тайкури II	
Церква с. Карасевичі	12
Церква с. Городок	13
Церква с. Грабів	14
Церква м. Рівне	15
Церква с. Городище	16
Церква с. Хотинь	17
Церква с. Забороль	18
Церква с. Грушвиця	19
Церква с. Великий Житин	20
Церква с. Понебель	21
Церква с. Оржів	22
Церква с. Новий Двір (м. Рівне)	23
Церква с. Корнин	24
Церква с. Волошки	25
Церква с. Голишів	26
Церква смт. Клевань-Перший	27
Церква с. Великий Олексин	28
Церква с. Обарів	29
Церква с. Малий Житин	30
Церква с. Сухівці	31
Церква с. Колоденка	32
Церква с. Козлин	33
Церква с. Кустин	34
Церква с. Пересопниця	35
Церква с. Гориньград-Перший	36
Церква с. Шубків	37
Церква м. Рівне	38
Церква с. Золотіїв (м. Рівне)	39
Церква с. Шпанів	40
Церква с. Олександрія	41
Церква с. Глинки	42
Церква с. Заріцьк	43
Церква с. Тинне (м. Рівне)	44
Церква с. Велика Омеляна	45
Церква с. Квасилів	46
Воскресенська соборна церква м. Рівне	47
Церква с. Басів Кут (м. Рівне)	48
Церква с. Біла Криниця	49
Церква с. Дядьковичі	50
Церква с. Макотерти	51
Церква с. Бронники	52
Церква с. Білівські Хутори	53
Церква с. Дворовичі	54
Церква с. Ясениничі	55
Церква с. Клевань-Другий	56
Церква с. Рогачів	57
Хрест на церкві	58
Література	62

ХРАМ

ПАМ'ЯТКИ ЦЕРКОВНОЇ АРХІТЕКТУРИ МІСТА РІВНОГО ТА ЙОГО ОКОЛИЦЬ

АЛЬБОМ

Автор Валерій ВОЙТОВИЧ.

В альбомі рівненського художника Валерія Войтовича зібрано малюнки православних храмів Рівного та Рівненського району. Церковна архітектура краю, представлена тут, має давні традиції та високу мистецьку вартість. Книга зацікавить як широке коло читачів, залюблених в історію рідного краю, так і фахівців із мистецтвознавства, архітектури, історії, культури.

Відповідальний за випуск Микола ФЕДОРИШИН.

Редактор Ярослав ПОЛІЩУК.

Художній редактор Анатолій МАРТИНЕНКО.

Здано до набору 27.12.93. Підп. до друку 19.12.94. Формат 60x84¹/₈. Папір крейдяний. Гарнітура dutch. Офсетний друк. Ум. друк. арк. 7,44. Тираж 1000 пр. Зам. №8. ЗАТ «Рівненська друкарня». 266027 Рівне, Київська, 10.

Кравчук

**О
Р
І
А
Н
А**

- персоналізми стародавньої України.
- благодійний мистецький ФОНД відродження і духовності України в Рівному.
- здійснення благодійної діяльності в галузі національної культури на території Рівненської області.
- сприяння та надання матеріальної допомоги митцям в реалізації їх творчих задумів і проєктів.
- шлях орія-українця до вільної, незалежної держави.

Тел. 24-78-86; р/р 700643 в Рівненській філії АЕБР «Економ-банк» МФО 333410.